

Ett polariserat samhälle?

FORSKNINGSRAPPORT
2026/5

Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige

Gissur Ó. Erlingsson
Richard Öhrvall
Susanne Wallman Lundåsen
Andreas Bergh
Maria Brandén

LF Forskningsstiftelse

Innehåll

Förord	3
Författarnas tack	4
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Forskning om geografisk samhällspolarisering	9
Att studera polarisering i Sverige	14
Resultat från projektet.....	18
Slutsatser och utvecklingen framåt.....	26
Bilagor	35

LF Forskningsstiftelse
106 50 Stockholm
Organisationsnummer: 802480–1576
LF.se/forskning

Länsförsäkringsgruppens Forsknings- och Utvecklingsfond, i dagligt tal LF Forskningsstiftelse, är en stiftelse som grundats och försörjs av Länsförsäkringar. Stiftelsen stödjer oberoende forskning vid svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut. Forskningen ska bidra till en ökad ekonomisk, fysisk och social trygghet i samhället. Forskningsfinansiering är en av delarna i Länsförsäkringars engagemang för ett tryggt och livskraftigt lokalsamhälle.

Ett polariserat samhälle? Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige

Gissur Ó. Erlingsson, Richard Öhrvall, Susanne Wallman Lundåsen, Andreas Bergh och Maria Brandén
© 2026 Författarna och LF Forskningsstiftelse

ISBN 978-91-990339-5-2

Förord

Under de senaste åren har de sociala, demokratiska, administrativa och politiska utmaningar som förknippas med "samhällspolarisering" fått allt större uppmärksamhet. Detta gäller både i media, inom civilsamhället och bland politiska och ekonomiska aktörer – såväl i västländer generellt som i Sverige. Trots denna ökade uppmärksamhet finns det fortfarande relativt begränsad kunskap om hur polarisering faktiskt tar sig uttryck i Sverige. Det gäller både vilken inverkan den har i olika geografiska områden och hur den relaterar till människors politiska åsikter och beteende i landets olika delar.

Denna rapport är ett resultat av ett forskningsprojekt finansierat av LF Forskningsstiftelse. Med ett omfattande empiriskt angreppssätt har projektet undersökt geografisk samhällspolarisering i Sverige, med särskilt fokus på politiska spänningar mellan stad och land samt mellan centrum och periferi. Resultaten tecknar en komplex bild: Sverige uppvisar inte samma tydliga politiska polarisering som många andra länder, men det finns tecken på ökande skillnader mellan stad och land beträffande värderingar och politiskt agerande.

Tre centrala slutsatser framträder. För det första står många landsbygdskommuner, präglade av minskande och åldrande befolkning, inför betydande svårigheter att fullgöra sitt kärnuppdrag. För det andra växer ett platsbaserat ressentiment på landsbygden, med lägre förtroende för demokratiska institutioner – särskilt bland unga. För det tredje tar dessa spänningar sig politiska uttryck. De märks i form av lägre demokratinöjdhet på landsbygden, en påtaglig tillväxt för högerpartier i dessa områden samt, på vissa håll i landet, framväxten av lokala partier som fungerar som kanaler för missnöje.

Ett stort tack riktas till samtliga rapportförfattare. Rapporten – liksom projektets många artiklar och uppsatser – har både fördjupat kunskapen om geografisk samhällspolarisering och lagt en viktig grund för fortsatt forskning. Ett särskilt varmt tack går till Gissur Ó Erlingsson för en mycket god projektledning och ett utmärkt samarbete under projektets gång. Frågan om geografisk samhällspolarisering är fortsatt högaktuell och angelägen, och det är glädjande att Gissur kommer att fortsätta undersöka den inom ramen för det strategiska samarbetet med LF Forskningsstiftelse. Fler studier om små kommuners utmaningar och deras administrativa kapacitet, betydelsen av ekonomiska frizoner samt en ny uppföljningsstudie om spänningarna mellan stad och land kommer att ytterligare stärka kunskapsunderlaget på området.

Analys och slutsatser i rapporten är författarnas egna.

April 2026

Lia Antoniou

Forskningsledare Tankesmedjan

LF Forskningsstiftelse

Författarnas tack

Det forskningsprojekt som nu avslutas har inte varit en resa vi gjort ensamma. Den rapport du nu läser är inte bara resultatet av många års hårt arbete, utan också av ett sällsynt generöst och konstruktivt omgivande stöd. Först och främst vill vi rikta ett varmt och uppriktigt tack till LF forskningsstiftelse för det förtroende som visats oss och för finansieringen av vårt projekt. Era resurser har möjliggjort det som annars bara hade stannat vid idéer. Ett alldeles särskilt tack går till Lia Antoniou och Peter Griepenkerl Lööf, vars stöd och uppmuntran under projektets gång har betytt mycket. Vi vill också tacka Malin Ahlström Ekman för klok vägledning och stöd i arbetet med att nå ut med vår forskning till en bredare publik, inte minst vid våra externa seminarier och symposier; ett arbete som inte alltid är enkelt men som du har bidragit till att göra både meningsfullt och roligt.

Utöver projektets forskargrupp har flera forskningsassistenter gjort betydande insatser. Vi vill därför rikta ett varmt tack till Zeth Isaksson, Felicia Andreasson och Emanuel Wittberg. Också projektets referensgrupp förtjänar ett alldeles eget tack. Vid varje årsträff har ni bidragit med unika och originella perspektiv, skarp blick och konstruktiv kritik som skärpt vår analys och stärkt vårt arbete. Vi är djupt tacksamma för er tid och ert engagemang. Vi vill även tacka Arne Rydes stiftelse för finansieringen av en av projektets workshoppar. Ett stort tack riktas till alla de politiker, tjänstepersoner och övriga medborgare som ställt upp på intervjuer och besvarat våra enkäter. Slutligen vill vi tacka alla de forskare som varit delaktiga i projektets workshops, temanummer och seminarier. Detta gäller inte minst forskarkollegorna vid Centrum för kommunstrategiska studier (Linköpings universitet) som återkommande har varit beredda att kommentera och utveckla våra texter vid CKS interna seminarium.

Tack allesammans!

Gissur, Andreas, Maria, Susanne och Richard

Sammanfattning

Under perioden 2021–2025 har forskningsprojektet *Ett polariserat samhälle? Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige* studerat geografisk samhällspolarisering i Sverige. Mer specifikt har projektet undersökt om det finns ökade politiska spänningar mellan stad och land samt mellan centrum och periferi. Projektet beviljades medel från Länsförsäkringars Forskningsstiftelse hösten 2020 och bedrevs mellan 2021 och 2025.

Projektet har haft sin bas vid Centrum för kommunstrategiska studier (CKS), Linköpings universitet, och letts av Gissur Ó. Erlingsson. Övriga deltagande forskare har varit Andreas Bergh, Maria Brandén, Susanne Wallman Lundåsen och Richard Öhrvall. Under projektets gång har flera forskningsassistenter medverkat under kortare perioder. Därtill har ett stort antal andra forskare varit knutna till projektet. Dessa har bidragit med publikationer samt deltagit i de workshops och seminarier som projektet har arrangerat.

Projektet har resulterat i 18 vetenskapliga artiklar i internationella, peer review-granskade tidskrifter, 7 vetenskapliga artiklar granskade av en tidskrifts redaktionsråd eller motsvarande, samt 8 rapporter, working papers eller essäer. Därutöver har ytterligare 2 artiklar skickats in till tidskrifter och är för närvarande under granskning. Projektmedlemmarna har tillika varit gästredaktörer för ett temanummer av Statsvetenskaplig tidskrift, där stad–land-spänningar var i fokus. Medlemmarna har även varit aktiva vid både nationella och internationella konferenser samt arrangerat egna seminarier, workshops och symposier. Därtill har projektet fått relativt stort genomslag i både lokal och nationell media.

Projektets samlade resultat tecknar en mångfacetterad bild som varken helt bekräftar eller helt avfärdar polariseringstesen. Å ena sidan har Sverige inte samma tydliga politiska polarisering som observerats i många andra länder. Å andra sidan finns tydliga tecken på tilltagande skillnader mellan stad och land samt tendenser till ökade politiska spänningar med geografi som grund. Tre huvudresultat framträder i vår forskning:

För det första präglas Sverige av påtagliga skillnader mellan stad och land, som i flera avseenden har förstärkts över tid. Många glest befolkade kommuner har sett sina invånarantal minska, samtidigt som andelen äldre där blir allt större. Med en geografiskt utspridd, krympande och åldrande befolkning blir det svårt att upprätthålla samhällsservice i alla delar av kommunen. Landsbygdskommuner och storstadskommuner skiljer sig också åt i socioekonomisk sammansättning. Högutbildade flyttar till – och i hög grad stannar kvar i – storstadsområden efter avslutad utbildning.

För det andra har projektet identifierat ett tydligt platsbaserat ressentiment på landsbygden. Många landsbygdsbor upplever att de har andra värderingar än stadsbor, att stadsborna inte bryr sig om landsbygden och att det politiska systemet systematiskt gynnar städer framför landsbygd. Detta ressentiment åtföljs av lägre förtroende för demokratiska institutioner och är särskilt utbrett bland yngre.

För det tredje tar sig dessa spänningar politiska uttryck både mellan och inom kommuner. Resultaten visar något lägre nöjdhet med hur demokratin fungerar i landsbygdskommuner. Sverigedemokraternas relativt starkare tillväxt på landsbygden bidrar till ökad geografisk polarisering i partival. Även inom kommunerna finner projektet systematiska skillnader i synen på hur demokratin fungerar mellan centralorter och omgivande områden. Utanför kommunernas centralorter är invånarna över lag mer missnöjda med samhällsservice och de styrande än vad invånare i centralorterna är. Resultaten visar också att genuint lokala partier fungerar som en viktig kanal för platsbaserat missnöje och fyller ett demokratiskt tomrum där etablerade partier inte förmår representera lokala intressen på ett tillfredsställande sätt.

Slutligen har de forskningsresultat som togs fram och de samarbeten som utvecklats under projektets gång utgjort en språngbräda för nya forskningsprojekt om geografisk samhällspolarisering och små, krympande kommuners utmaningar. I olika konstellationer bedriver vi i dag, efter projektperiodens slut, fortsatt forskning om administrativ kapacitet och ekonomiska frizoner samt en direkt förlängning av detta projekt där vi fortsatt studerar geografisk samhällspolarisering mellan stad och land samt mellan centrum och periferi.

Inledning

På många håll i världen har ökande politiska spänningar mellan stad och land uppmärksamrats. Sådana spänningar har bland annat manifesterats genom skillnader i värderingar, partival och förtroende för politiska institutioner. Bland landsbygdsbor, liksom på platser som har drabbats hårt av globalisering och ekonomisk omstrukturering, har förtroendet för ekonomiska och politiska eliter sjunkit samtidigt som stödet för populistiska rörelser har ökat. Över tid har allt fler studier, i allt fler länder, kunnat skönja denna trend (t.ex. Martinez-Gallardo m.fl., 2024; Röllicke, 2023; Carrosio m.fl., 2022; Harteveld m.fl., 2022; Mamonova & Franquesa, 2020; Strijker m.fl., 2015; de Lange m.fl., 2022).

I en inflytelserik artikel har Andrés Rodríguez-Pose (2018) benämnt denna utveckling i termer av “de övergivna platsernas revansch”. Argumentet är att de som bor i geografier med dystra framtidsutsikter har kanaliserat sin ilska och visat sitt missnöje med de liberala politiska, ekonomiska och kulturella eliterna – som typiskt bor i storstäderna – genom att rösta på etablissemangskritiska partier (jfr. Deppisch, m.fl., 2022). Munis (2022) beskriver detta fenomen som ett “platsbaserat ressentiment”, ett missnöje som har sin grund i en jämförelse mellan den egna geografiska platsens förutsättningar och hur det ser ut på andra platser i landet.

Att det finns olika förutsättningar, liksom varierande tillgång till service, i olika delar av ett land hänger samman med hur befolkningen är geografiskt fördelad. Befolkningsfördelningen mellan landsdelar är föränderlig och på senare tid har en omfattande urbanisering ägt rum över i princip hela världen. Många människor lämnar landsbygden för arbete och utbildning i förhoppningen om en ljusare framtid. Då benägenheten att flytta är större bland unga får urbaniseringen långsiktiga konsekvenser. Över tid medför den att landsbygden får en allt äldre befolkning med allt färre nyfödda. Detta leder i sin tur till ytterligare befolkningsminskning, då fler dör än föds på dessa platser.

Med en minskad befolkning går skalfördelar förlorade och det blir mer kostsamt att upprätthålla samhällsservice. Inte minst kan det bli svårt att hålla i gång skolor om antalet barn stadigt sjunker. Om en landsbygdsskola läggs ned blir det ännu svårare för det området att locka till sig familjer i barnafödande åldrar. Detta ger upphov till nedåtgående spiraler, en utveckling som är svår att vända och varigenom skillnader i servicetillgång och levnadsvillkor mellan stad och land kan växa. Sådana skillnader kan i sin tur ge upphov till missnöje, det vill säga precis ett sådant platsbaserat ressentiment som Munis (2022) talar om.

Att det förekommer en polarisering mellan stad och land fick särskilt stor uppmärksamhet 2016 i efterdyningarna av presidentvalet i USA och folkomröstningen om Brexit i Storbritannien. I båda dessa fall framträdde tydliga skillnader i hur rösterna fördelades i storstadsregioner jämfört med landsbygd. Inte bara där, utan även på många andra håll i världen började motsättningar mellan stad och land diskuteras.

Också i Sverige kom frågan om en polarisering mellan stad och land upp till ytan, om än vanligen utan att ha sin grund i något utförligt empiriskt underlag (t.ex. Gröning, 2021; se även Andersson, 2020; Rosén & Örstadius, 2016; TT, 2019). Som utgångspunkt är det inte självklart att samma geografiska polarisering som har observerats i en lång rad andra länder ska uppstå även här. Det finns nämligen viktiga skillnader mellan länder som potentiellt kan påverka framväxten av en klyfta mellan stad och land, såsom skillnader vad gäller valsystem, välfärdsstatens utformning och statens ekonomiska omfördelning mellan olika landsdelar.

Det är mot denna bakgrund som forskningsprojektet *Ett polariserat samhälle? Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige* initierades. Projektet syftade till att studera om det finns en geogra-

fisk samhällspolarisering i Sverige som tar sig uttryck i form av skillnader i attityder och värderingar mellan stad och land, sett till riket som helhet såväl som inom kommuner. Projektet beviljades medel från Länsförsäkringars Forskningsstiftelse den 16 september 2020 och har pågått under perioden 2021–2025. Projektet har bedrivits med Centrum för kommunstrategiska studier (CKS) som bas och har letts av Gissur Ó. Erlingsson. Övriga forskare i projektet har varit Andreas Bergh, Maria Brandén, Susanne Wallman Lundåsen och Richard Öhrvall. Under projektets gång har flera forskningsassistenter arbetat i projektet under olika perioder. Till den gruppen hör Emanuel Wittberg, Alba Stjärnkvist, Felicia Andreassen och Zeth Isaksson. Dessutom har ett flertal ytterligare forskare knutits till projektet och medverkat i publikationer liksom vid workshops och seminarier som projektet har anordnat, dock utan att ha fått sitt arbete finansierat genom projektet.

Syftet med föreliggande rapport är att sammanfatta projektets huvudresultat. Under projektperioden har de medverkande forskarna publicerat. 18 vetenskapliga artiklar i internationella tidskrifter som granskats med peer review, 7 vetenskapliga artiklar som granskats av en tidskrifts redaktionsråd eller motsvarande, samt 8 rapporter och essäer. Projektets medlemmar har även varit gästredaktörer för ett särskilt temanummer av Statsvetenskaplig tidskrift, där resultat från projektet, och från till projektet knutna forskare, har presenterats. Till det ska läggas att ytterligare 2 artikelmanus är inskickade till internationella tidskrifter och i skrivande stund under granskning, samt att en handfull artikelmanus är under arbete och kommer att skickas in till tidskrifter för granskning framöver. I Bilaga 1 återfinns en fullständig förteckning över de publikationer som har mynnat ur projektet.

Utöver publikationer har projektets medlemmar på olika sätt engagerat sig för att sprida resultat från projektet och främja en diskussion om de forskningsfrågor som projektet tar upp. Det innefattar bland annat möten med olika relevanta aktörer, organisering av symposier och workshops, deltagande i seminarier samt medverkan i media. I Bilaga 2 finns en kortfattad beskrivning av sådana aktiviteter som genomförts inom ramen för projektet.

Eftersom projektet tar upp många olika aspekter av geografisk samhällspolarisering, och har resulterat i en lång rad olika publikationer, är det inte någon enkel sak att kortfattat sammanfatta projektets resultat. Ambitionen med den här rapporten är ändå att göra en sådan sammanfattning, liksom att diskutera resultatens implikationer och identifiera vilka forskningsluckor som kvarstår för framtida forskning att ta itu med.

Rapporten är disponerad på följande vis. Efter detta inledande kapitel kommer ett kapitel som övergripande beskriver det internationella forskningsfältet och de teorier och analyser som utgör grunden för de slutsatser som har dragits. I det tredje kapitlet beskrivs det svenska fallet och vad som gör det särskilt intressant att studera när det gäller geografisk samhällspolarisering. I det kapitlet beskrivs också de datamaterial och metoder som huvudsakligen använts inom forskningsprojektet. Därefter, i det fjärde kapitlet, presenteras de resultat som projektet har gett upphov till utifrån ämnesmässiga teman. Rapporten avslutas med ett kapitel som drar ihop trådarna till några övergripande resultat. Där diskuteras även vad resultaten har för implikationer, inte minst vad gäller hur resurser och servicetillgång fördelas mellan olika delar av landet och olika delar inom en kommun. Rapporten vänder också blicken framåt och tar upp frågor som förtjänar ytterligare studier och hur vi avser att gå vidare för att nå ytterligare kunskap om geografisk samhällspolarisering i Sverige.

Forskning om geografisk samhällspolarisering

Klyftan i livsvillkor mellan stad och land och de politiska motsättningar som tenderar att uppstå som följd av den klyftan, har väckt ett stort intresse under det senaste årtiondet. Detta gäller såväl i den allmänpolitiska debatten som i den samhällsvetenskapliga forskningen. Syftet med det här kapitlet är att ge en övergripande bild av denna forskning. Den bild som tecknas innefattar till stor del forskningsrön som har kommit fram efter att forskningsprojektet inleddes 2021. Presentationen av det aktuella forskningsläget uppdelats i två teman: strukturella förutsättningar och konsekvenserna av dessa förutsättningar. Projektets egna resultat presenteras i kapitel 4.

Strukturella socioekonomiska förutsättningar

Under en lång tid har urbanisering – processen där en allt större andel av befolkningen bor i städer snarare än på landsbygder – format samhällens utveckling. Forskningen har pekat på att urbanisering som process har betydelse för samhällens utveckling, där städerna i regel har varit viktiga motorer för innovation och ekonomisk utveckling (Florida m.fl., 2018). Kombinationen av inflyttning till städer och att fler personer dör än föds på landsbygden, har bidragit till växande skillnader i levnadsvillkor mellan stad och land (Cuadrado-Roura, 2023).

Många landsbygder har utmaningar med att hantera demografisk obalans i form av en jämförelsevis stor andel äldre och en liten andel i barnaåldrande. Urbaniseringen har också i många delar av världen inneburit en form av geografisk sortering, där olika grupper koncentreras till olika områden, med en yngre och mer utbildad befolkning i städerna (Newsham & Rowe, 2023). Till detta ska läggas att studier av långsiktiga demografiska förändringar inom Sverige har visat att kvinnor över en lång tid har varit mer benägna att flytta från landsbygd än män (Karpestam & Håkansson, 2021). Flyttmönster påverkar alltså befolkningssammansättningen och på lång sikt kan detta bidra till att omforma platser.

Kopplat till detta finns även teorier – om än kritiserade sådana – som gör gällande att människor under de senaste decennierna har flyttat inte bara av ekonomiska eller praktiska skäl, utan att de även i allt högre grad har sökt sig till områden där de delar värderingar, livsstil och politiska åsikter med sina grannar (Bishop, 2009). Oavsett i vilken utsträckning sådana överväganden görs har rådande flyttmönster på många håll resulterat i geografiska kluster av likasinnade, där liberalt orienterade tenderar att samlas i storstäder och där redan relativt konservativa landsbygdsområden blir alltmer homogena.

Även om det utifrån den breda indelningen i stad och land går att konstatera ett mönster bestående av växande städer och urbanisering, är det värt att understryka att det finns viktiga skillnader mellan städer. Städer, liksom landsbygder, är heterogena fenomen. För att exemplifiera: storstäder där stora nedläggningar av industrier bidragit till avfolkning beskrivs ofta i termer av nedåtgående spiraler och urbant förfall (så kallat urban decay), med Detroit i USA som ofta citerat exempel (Xie m.fl., 2018). En liknande utveckling har setts i städer som tidigare varit stora turistdestinationer, men som tappat i attraktionskraft och upplevt en nedåtgående utveckling (Jennings & Stoker, 2016). Omvänt tenderar storstäder med en stark tjänste- och tekniksektor, samt universitetsstäder, ha utvecklats i en väsentligt mer positiv riktning än övriga typer av storstadsområden (Newsham & Rowe, 2023).

Även när det gäller landsbygd finns variation. I många delar av landsbygden förekommer sjunkande befolkningssiffror, men det finns också landsbygdsområden som vuxit i folkmängd och kommit att utvecklas till så kallade hot spots för den del av befolkningen som söker sig till populära turistdestina-

tioner och stadsnära landsbygdsområden eller småstäder på pendlingsavstånd till storstäder (Stenbacka & Cassel, 2024). Även om sådan befolkningstillväxt ofta framhålls som eftersträvansvärt av företrädare för småorter, är den inte alltid oproblematisk. En snabb tillströmning av invånare kan medföra spänningar och skapa svårigheter att tillgodose behov av bostäder, välfärdsservice och infrastruktur.

Mycket tyder således på att den grova indelningen i stad och land behöver nyanseras och att andra regionala och lokala indelningar som rör centrum och periferi kan vara viktiga för att förstå skillnader mellan olika typer av lokalsamhällen (de Lange m.fl. 2022). Även när svenska förhållanden ska studeras finns anledning att fundera på vilka mått och indelningar som används. Studier visar att grova indelningar i stad och land kan innefatta stor variation inom dessa kategorier och det finns stora skillnader även inom enskilda kommuner vad gäller exempelvis demografisk utveckling (Erlingsson m.fl., 2021, kap. 3; Öhrvall, 2021).

En viktig faktor som lyfts fram i studier av skillnader mellan stad och land är hur en ojämn ekonomisk utveckling inom länder kan skapa obalans och bidra till politiska spänningar. Samtidigt bör det påpekas att en total avsaknad av regionala skillnader kan vara ett tecken på att regioner inte till fullo drar nytta av lokala resurser och förmågor, samt att regionala skillnader är något som uppstår i dynamiska ekonomier (Henning m.fl., 2023). Ett flertal forskningsöversikter visar också att ökande ekonomiska skillnader inom länder återfinns såväl runtom i Europa som i USA (Ahlin m.fl., 2018; Diamond & Gaubert, 2022; Henning m.fl., 2023; Iammarino m.fl., 2019; Kennan & Walker, 2011). Sådana regionala skillnader kan ge upphov till krav på förändring eller omfördelning av resurser, men även få konsekvenser för flyttmönster. Det finns studier som pekar på hur inkomstskillnader mellan olika regioner inom ett och samma land kan bidra till ökade migrationsströmmar från områden med lägre inkomstnivåer till områden med högre inkomstnivåer (Kennan & Walker, 2011).

Henning med flera (2023) har uppmärksammat att Sveriges utveckling, i ett jämförande internationellt perspektiv, skiljer sig från många andra västerländska länder. Till skillnad från en lång rad andra länder minskade de regionala skillnaderna i bruttoregionalprodukt (BRP) i Sverige under en lång period. Henning med flera (2023) uppmärksammar att det var först från 1980-talet och framåt som de regionala skillnaderna inom Sverige tog fart. Därutöver visar deras studie att befolkningstillväxt och BRP kommit att gå mer hand i hand över tid i Sverige. I regioner där BRP ökar, ökar även befolkningen och vice versa. Från en annan studie av Dahlberg med flera (2024) framgår att invånare i landsbygdskommuner har lägre inkomster än invånare i mer urbana kommuner och att denna klyfta har ökat över tid.

Dessa studier visar alltså att det finns en tydlig stad-land-dimension i inkomstutvecklingen i Sverige om jämförelsen görs mellan kommuner. Dock indikerar resultaten från Dahlberg med flera (2024) att sambanden är komplexa – det finns betydande skillnader inom individuella kommuner, där landsbygdsområden har haft en mer positiv inkomstutveckling över tid jämfört med utvecklingen i centralorterna. Dessa resultat understryker att resultaten i viss mån är beroende av vilka geografiska indelningar som används, om det är regioner, kommuner eller områden inom kommuner som jämförs med varandra.

Skillnader i inkomstnivå och inkomstutveckling mellan stad och land kopplas ofta till att det har skett en strukturomvandling av ekonomier mot en mer tjänstebaserad och kunskapsintensiv ekonomi och att denna omvandling framför allt har varit centrerad till städerna. Detta har bidragit till relativt sett högre lönenivåer i de växande städerna (Diamond & Gaubert, 2022). Dessutom har även globaliseringen bidragit till stora strukturella omvandlingar av arbetsmarknader där tillverkningsindustri många gånger flyttat till Kina och övriga Asien eller andra länder, vilket har medfört att tidigare välbetalda industriarbetarjobb lämnat landet eller blivit bortrationaliserade (Autor m.fl., 2013; Colantone & Stanig, 2018; Iammarino m.fl., 2019; Norris & Inglehart, 2019).

Att den kunskapsintensiva delen av ekonomier tenderar att centreras i urbana områden medför att städernas arbetsmarknader i större utsträckning attraherar högutbildade samtidigt som personer med hög utbildningsnivå ofta är något mer benägna att flytta (Brandén, 2013; Henning & Eriksson, 2021). Studier pekar på att de som en gång lämnat svensk landsbygd för att studera vidare i städer sällan flyttar tillbaka (Bjerke & Mellander, 2017). Över tid kan sådana flyttmönster från landsbygd till städer bidra till en så kallad kompetensflykt (eng. brain drain) på landsbygden (jfr. Ahlin, Andersson

& Thulin, 2018; Keuschnigg m.fl., 2019). För städerna innebär koncentrationen av högutbildade positiva effekter, bland annat antas det underlätta idéutbyten och bidra till kreativitet, innovation och produktivitet (Glaeser & Gottlieb, 2009).

Som nämndes ovan är det inte bara den ekonomiska utvecklingen som skiljer sig mellan stad och land, utan i många fall även den demografiska. Vissa urbana centra har kommit att få en snabbare befolkningsökning än andra delar av landet där befolkningen istället krymper (Sánchez-García m.fl., 2024). Sammantaget har olika former av strukturomvandling och demografiska förändringar (ökande/minskande befolkning) bidragit till förändringar i invånarnas tillgång till både privat och offentlig service (Bolet, 2021; Cremaschi m.fl., 2024; Nyholt, 2023; Stroppe, 2023).

Konsekvenser av skilda förutsättningar

Skillnader i livsvillkor och demografisk sammansättning mellan stad och land har potential att påverka åsikter och attityder och bidra till politisk polarisering. Sådana skillnader kan också uppstå genom att migration till staden – som beskrivits ovan – är vanligare bland högutbildade och ofta sker via en ort med lärosäte.

På många håll i världen har också en växande politisk klyfta mellan stad och land noterats (Röllicke, 2023; Carrosio m.fl., 2022; Harteveld m.fl., 2022; Mamonova & Franquesa, 2020; Strijker m.fl., 2015). En jämförande analys av Huijsmans och Rodden (2024) visar emellertid på viktiga skillnader mellan olika länder i det avseendet. De fann att den långsiktiga ökningen av klyftor mellan stad och land är mest uttalad i USA, Storbritannien och Kanada – länder som tillämpar majoritetsvals-system, där politiska konflikter blir kopplade till territoriet och kandidater måste vara lyhörda visavi den lokala opinionen i högre grad än i länder som har proportionella valsystem. Visserligen har stad-land-skiljelinjen även börjat göra avtryck i en handfull europeiska flerpartisystem, främst i form av växande mindre partier med övervägande stöd antingen i städer eller på landsbygden. Men generellt sett är de övergripande skillnaderna mellan stad och land fortfarande större i länder med majoritetsvalsystem.

Att politisk polarisering uppstår kan i vissa fall kopplas till händelser som har med skillnader i strukturella förutsättningar att göra. Det gäller inte minst händelser i form av nedläggningar av privat och offentlig service. Sådana nedläggningar har uppmärksammats utifrån att de bidrar till att forma attityder och syn på omvärlden hos invånarna på platser där dessa nedläggningar har skett (Bolet, 2021; Colantone & Stanig, 2018). Studier från ett antal olika länder runtom i Europa har visat på att antietablissemangs- och högerpopulistiska partier ofta får ett större väljarstöd efter nedläggningar av service (Bolet, 2021; Cremaschi m.fl., 2024; Nyholt, 2023).

I många länder har högerradikala partier samlat ett större väljarstöd utanför storstadsregionerna och framför allt på landsbygd, i synnerhet på platser som har ett sjunkande invånartal och i mer geografiskt perifera regioner (Dancygier m.fl., 2024; de Lange m.fl., 2022; Iammarino m.fl., 2019; Sánchez-García m.fl., 2024). I vissa länder, såsom USA, har utvecklingen pekats mot en ökande politisk polarisering utifrån stad och land (Bishop, 2009), där landsbygds- och småstadsväljare i större utsträckning har börjat rösta på partier till höger medan storstadsväljarna oftare har röstat vänster. I vilken mån den politiska opinionen i dag skiljer sig mer mellan stad och land eller mellan centrum och periferi än tidigare varierar mellan länder (Huijsmans & Rodden, 2024). Forskningen är inte enig kring om dessa skillnader i huvudsak kan förklaras av underliggande skillnader i befolkningssammansättning mellan städer och landsbygd eller om boendeorten också har en kausal påverkan på politiska attityder, exempelvis för att omgivningen formar uppfattningar och attityder (Gimpel & Shaw, 2023; Maxwell, 2020).

Den forskning som betonar betydelsen av befolkningssammansättningen menar att det är skillnader i utbildningsnivå mellan städer och landsbygd som i huvudsak kan förklara skillnader i politiska preferenser (Maxwell, 2020). Utbildningsnivå ses ofta numera som den stora vattendelaren för värderingar och politiska attityder (Norris & Inglehart, 2019). Det finns också studier som visar att universitetsstudier ökar sannolikheten att ha liberala värderingar och minskar fördomar (Apfeld m.fl., 2023; Scott 2022). Att det uppstår geografiska skillnader i hur väljarna röstar är enligt detta synsätt en konsekvens av skillnader i utbildnings- och inkomstnivåer snarare än att politiska hållningar formas utifrån var man bor (Fiorina & Abrams, 2008).

Samtidigt finns forskning som uppmärksammar de lokala kontexternas betydelse och visar att olika erfarenheter på olika platser kan forma attityder, som exempelvis tolerans mot olikheter (Luca m.fl., 2023). Andra studier har visat att skillnader i attityder till invandring och mångkultur över tid har ökat mellan städer och landsbygder (Huijsmans m.fl., 2021; Steiner, 2023). I västvärlden har städernas invånare blivit mer kosmopolitiska med en större öppenhet mot grupper som är annorlunda än den egna (Huijsmans m.fl., 2021; Luca m.fl., 2023). Det finns samtidigt åldersskillnader att beakta. Unga i städer har oftare en mer positiv hållning till mångkultur än unga på landsbygder, medan skillnaderna utifrån bostadsort är mindre i gruppen äldre (Haffert & Mitteregger, 2023; Steiner, 2023). Detta trots att unga personer inte i samma utsträckning har hunnit flytta och på så vis sortera sig geografiskt. Dessa resultat indikerar att det har skett en polarisering mellan stad och land inom specifika grupper.

Hochschild (2018) har beskrivit hur de attityder som skapar grogrund för populistiska och högerradikala partier baseras på en känsla av att andra grupper "tränger sig före i kön" och på olika sätt skor sig på deras bekostnad. På liknande sätt fann Kathrine Cramer (2016) att landsbygdsbor i Wisconsin i den amerikanska mellanvästern ville krympa det offentliga åtagande trots att de själva var besvikna över att delstaten inte investerade tillräckligt mycket i den del av landet där de bor. De kände en stark samhörighet med platsen, som också blev en del av beskrivningen av vilka de var som individer. Landsbygdsborna hade därigenom en uttalad landsbygdsidentitet. I denna grupp återfanns hos vissa en känsla av förbittring, det som av Cramer kallas rural resentment. Viktiga komponenter för detta landsbygdsressentiment är: en grundläggande misstro gentemot de styrande politikerna och en syn att de politiska institutionerna främst företräder städernas intressen; en känsla av att den egna gruppen (landsbygdsbor) på viktiga sätt är annorlunda än de som bor i städerna; samt en uppfattning om att de som bor i städer ser ned på de som bor på landsbygd.

Cramer fann att klyftorna mellan stad och land var en viktig grund för skillnader i invånarnas politiska åsikter. Städerna i Wisconsin, och särskilt universitetsstaden Madison, ansågs dra ifrån den övriga delstaten på bekostnad av övriga områden. Landsbygdsbornas uppfattningar om att deras egna platser blev nedprioriterade i offentliga satsningar jämfört med städerna bidrog till att de var mer benägna att stödja antietablissemangskandidater som lovade att gå hårt fram med reformer riktade mot "eliterna" i städerna. Både Cramer (2016) och Hochschild (2018) har alltså beskrivit hur grupper som präglats av förbittring över en samhällsutveckling som de upplever har inneburit att deras egen grupp fått stå tillbaka gentemot andra, samt hur detta påverkar politiska attityder.

I forskningen har betydelsen av utvecklingen i hemområdet, relativt andra områden, betonats för att känslan av förbittring ska uppstå (Bolet, 2022; Jennings & Stoker, 2016; Munis, 2022). Väljarna anses använda utvecklingen på platsen de bor på som en indikator för om den generella utvecklingen går åt rätt eller fel håll, samt på om de styrande bryr sig om sådana som dem (Huijsmans, 2022). Det finns således politisk sprängkraft i uppfattningen om att man själv bor på en plats som har hamnat i bakvattnet av en allmän välståndsutveckling, då de ekonomiska, kulturella och politiska eliterna i någon mån anses bära ansvaret för att det går sämre för den egna platsen än vad det borde göra (Bolet, 2021; Cramer, 2016; Gidron & Hall, 2020; Huijsmans, 2022). Uppfattningar om att invånarna via skattsedeln främst bekostar satsningar som kommer andra delar av landet eller kommunen till gagn kan därigenom bidra till misstro mot det politiska systemet och samhället i stort.

Sammantagna lärdomar av tidigare forskning

Tillsammans har urbanisering och ekonomisk strukturomvandling i form av avindustrialisering och förändrad servicetillgång bidragit till att omforma såväl städer som landsbygd, men också till att förstärka skillnader dem emellan. Urbaniseringen har inte enbart skapat växande storstäder utan också i varierande grad lett till geografisk sortering av befolkningen, där unga och högutbildade koncentrerats till större städer. Samtidigt har många landsbygdsområden avfolkats och den befolkning som är kvar är ålderstigen. Dessa processer hänger nära samman med ekonomisk utveckling, där en övergång mot kunskaps- och tjänsteekonomier har gynnat urbana regioner och skapat ökande inkomstskillnader mellan olika geografiska områden. Det förtjänar dock att understrykas att det finns skillnader även inom dessa områden. Storstädernas goda ekonomiska utveckling innefattar inte alla stadsdelar, utan inom storstäderna ryms även områden med låga inkomster och socialt utanförskap.

Strukturumvandling och globalisering har drabbat vissa regioner hårt, med industriavveckling och utflyttning av högutbildade som följd. På landsbygder och i områden som hamnat i bakvattnet av utvecklingen kan denna utveckling förstärka känslan av att resurser koncentreras till städerna och framför allt till vissa metropoler. Förändringar i offentlig och privat service, ofta som en konsekvens av socioekonomiska och demografiska skiften, har i sin tur påverkat människors vardag och, i förlängningen, deras politiska åsikter. Nedläggningar av såväl offentlig som privat service, befolkningsminskning och en upplevd marginalisering har i flera länder blivit grogrund för politiskt missnöje och lett till ökat stöd för populistiska rörelser och antietablissemangspartier, särskilt i perifera och krympande områden.

Sammantaget visar forskningen att skillnader mellan stad och land inte kan fångas i enkla dikotomier. De formas av komplexa samspel mellan strukturella förutsättningar, lokala utvecklingstrender och invånarnas erfarenheter och identiteter. Därutöver visar forskningen att valet av geografisk indelning har stor betydelse för vilken typ av skillnader som fångas. Stora skillnader inom länder, eller på ett mer lokalt plan inom regioner och kommuner, kan bidra till spänningar mellan grupper där vissa uppfattar sig som ständigt förfördelade.

Att studera polarisering i Sverige

I det föregående kapitlet presenterades en övergripande bild av det internationella forskningsläget gällande geografisk samhällspolarisering. Som framgick har sådana forskningsfrågor på senare tid ägnats stor uppmärksamhet. Det ökande forskningsintresset har lett till en rad viktiga resultat. I många länder har växande motsättningar mellan stad och land konstaterats, men bilden är inte entydig. När forskningsprojektet inleddes år 2021 var det heller inte självklart vad egentligen skulle förväntas när det gäller polarisering mellan stad och land i Sverige. I föreliggande kapitel tas upp de olika aspekter som talar för respektive emot en sådan polarisering som har konstaterats i en rad andra länder. Här beskrivas även de metoder och datamaterial som har använts i projektet för att studera geografisk samhällspolarisering i Sverige.

Förväntningar om polarisering i Sverige

I efterdyningarna av Brexit-omröstningen i Storbritannien 2016 och Trumps seger i presidentvalet i USA samma år väcktes en debatt om motsättningar mellan stad och land. Även i den svenska samhällsdebatten har röster gjorts gällande att de spänningar som stad-land-polarisering antas föra med sig också finns här (t.ex. Andersson, 2020; Vestin 2018; Rosén & Örstadius, 2016). Men dessa röster har inte varit grundade i några omfattande empiriska analyser och det är långt ifrån självklart att en sådan polarisering ska få samma genomslag i Sverige som på andra håll i världen. Det finns nämligen ett antal faktorer som talar emot en sådan utveckling.

- För det första har Sverige historiskt sett uppmärksamats för en rationell, samförståndsriktad och pragmatisk politisk kultur (t.ex. Anton, 1969; Castles, 1976).
- För det andra har Sverige ingen tradition av att stad-land- eller centrum-periferi-dimensionen tydligt politiserats av de etablerade svenska partierna, i synnerhet inte om man jämför med hur det sett ut i många andra länder (Oscarsson & Holmberg, 2016; jfr. Demker & Svåsand, 2005; Christensen, 2005). Visserligen har Centerpartiet historiskt sett haft sina största framgångar på landsbygden, men sambandet mellan dimensionen stad-land och partival har historiskt sett aldrig varit särskilt starkt i Sverige.
- För det tredje har Sverige haft höga ambitioner att utjämna de geografiska skillnaderna mellan framför allt kommuner, bland annat genom ett ambitiöst, om än omdebatterat, kommunalt utjämnings-system, där syftet är att säkerställa att offentliga tjänster av hög kvalitet levereras i hela landet (jfr. Söderdahl, 2015). Även den förhållandevis omfattande svenska välfärdsstaten, som utjämnar skillnader i livsvillkor mellan individer, bidrar indirekt till att minska geografiska skillnader. Den variation som finns mellan geografiska områden när det gäller arbetslöshet, sjukdom och ekonomiska förutsättningar kompenseras av ett ekonomiskt skyddsnet som är relativt likvärdigt över hela Sverige (Erlingsson m.fl., 2025).
- För det fjärde tillämpar Sverige proportionella val och präglas av ett flerpartisystem, vilket enligt flera kan bidra till att mildra territoriella spänningar (Rodden, 2019; Klein, 2020). Den svenska demokratin är starkt partiorienterad – en liten andel nyttjar möjligheten att personrösta och kunskaperna om kandidater i den egna valkretsen är låga och dessutom sjunkande (Oscarsson m.fl., 2024). I länder med majoritetsval, där det ofta endast är två stora partier som kämpar om väljarnas gunst, tenderar den geografiska polariseringen att bli mer påtaglig. Då en vinnare i det systemet representerar en hel valkrets, blir den geografiska kopplingen tydligare och det gäller för den representanten att visa

att valkretsens intressen har bevakats för att få väljarnas förtroende även i nästa val. Den binära politik som skapas av ett system med endast två stora partier bidrar dessutom till polarisering på grund av en intensiv konkurrens mellan dessa två alternativ. I ett flerpartisystem finns däremot fler politiska alternativ som kan representera olika intressen, inklusive geografiska intressen, vilket minskar behovet av att kanalisera geografiska skillnader genom en enkel urban-rural dikotomi.

Sammantaget talar dessa fyra aspekter för att det är mindre sannolikt att det ska finnas en tydlig geografisk polarisering i Sverige. Med det sagt finns samtidigt ett antal faktorer som talar för att en ökad geografisk samhällspolarisering skulle kunna uppstå även här.

- För det första har Sverige en stor geografisk yta, men en begränsad folkmängd. Det bidrar till att det finns stora delar av landet som är glest befolkade och har långt till större arbetsmarknader och mer omfattande serviceutbud. Dessa skillnader i livsvillkor skulle kunna bidra till motsättningar.
- För det andra har Sveriges storstadsområden vuxit kraftigt över en längre tid, medan mindre kommuner – särskilt i landets mer glesbefolkade områden – genomgått en dramatisk avfolkning (t.ex. Erlingsson m.fl., 2025). Med färre individer i arbetsför ålder som försörjer ett ökande antal äldre finns en spridd uppfattning om att det i dessa landsdelar har blivit allt svårare att leverera välfärdstjänster av hög kvalitet, rekrytera personal, upprätthålla offentlig service samt ha ett levande civilsamhälle (Syssner, 2018; SOU 2020:8).
- För det tredje har de glest befolkade delarna av Sverige erfarit att staten aktivt dragit sig tillbaka; den statliga närvaron har minskat i form av exempelvis polis, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan (t.ex. Erlingsson m.fl., 2021; SVT, 2026).

Tagna tillsammans talar dessa tre faktorer för att en ökad politisk polarisering mellan stad och land skulle kunna manifesteras även i Sverige. Ser man till de faktorer som här har lyfts fram, finns det alltså sådant som talar både för och emot att en polarisering mellan stad och land skulle uppstå i Sverige på liknande sätt som i många andra länder.

Forskningsprojektet har inte bara intresserat sig för polarisering mellan stad och land sett till hela Sverige. Det har också varit intresserat av geografisk polarisering inom de individuella kommunernas gränser. Att stad-land-motsättningar kan uppstå på den lokala nivån är långt ifrån osannolikt, mycket på grund av den nuvarande svenska kommunstrukturen. Denna har sin grund i de två stora kommunsammanläggningsreformer som genomfördes under 1900-talet. Efter att den första av dessa reformer, Storkommunreformen, genomfördes 1952 – och Sverige gick från cirka 2 500 kommuner till drygt 1 000 – tog det inte lång tid innan de politiskt styrande ansåg att den inte var tillräcklig och att ytterligare sammanslagningar var nödvändiga. Mellan 1962 och 1974 genomfördes därför Kommunblocksreformen, där antalet kommuner successivt minskade till 278. På bara 22 år fick Sverige alltså väsentligt färre, och därmed också geografiskt större, kommuner (Erlingsson m.fl., 2021).

Reformerna var inspirerade av Walter Christallers (1966/1933) centralortsteori (jfr. Nielsen, 2003). Målet var att varje kommun skulle ha ett tydligt befolkningsmässigt centrum till vilket administration, service och handel koncentrerades. Därför avskaffades den tidigare indelningen i städer, köpingar och landskommuner. I stället infördes ett enhetligt kommunbegrepp, där alla kommuner hade samma uppgifter och löd under samma lagstiftning (Berggren, 2013). På så vis kom den uppdelning mellan stad och land som tidigare fanns *mellan* kommuner att till stor del hamna *inom* kommuner (jfr. Johansson, 1983). En annan följd var att en icke obetydlig andel av befolkningen hamnade utanför centralorterna, i kommunernas så kallade "lokala periferier" (Nielsen, 2003). Som bland andra Bennett (1989) lyft fram finns en risk att en sådan struktur leder till inomkommunala spänningar. En tydlig uppdelning i centrum och periferi inom ett politiskt system leder lätt till att periferierna får ett bristande politiskt

inflytande över kommungemensamma beslut, vilket, om det sammanfaller med uteblivna satsningar i kommunens ytterdelar, kan skapa missnöje med kommunens centrum och bryta ned den kommungemensamma samhörigheten.

Förutom kommunsammanslagningarnas följder finns ytterligare skäl att tro att inomkommunala spänningar kan uppstå. Det förlopp som har kunnat observeras inom riket i stort, i form av växande storstäder och centralisering av välfärdstjänster, har sin motsvarighet även inom kommuner. Projektets analyser visar ett slags "lokal urbanisering", det vill säga att befolkningen generellt har vuxit mer i kommunernas centralorter jämfört med övriga delar av kommunerna. (Erlingsson m.fl., 2021). Det sjunkande invånarantalet utanför centralorten, i kombination med kommuners försök att effektivisera och centralisera sina verksamheter, har gjort att utbudet av välfärdstjänster har minskat i ytterområden. I flera fall har detta tagit sig särskilt tydliga uttryck i form av skolnedläggningar.

Även om det alltså finns faktorer som talar för motsättningar inom kommuner, mellan centralorten och periferin, finns det även potentiellt sett motverkande faktorer. I likhet med vad som gäller på det nationella planet är den lokala politiska kulturen i hög grad pragmatisk och stad-land-dimensionen har traditionellt sett inte varit särskilt politiserad. Dessutom är valsystemet proportionellt även i kommunala val och det finns en ekonomisk omfördelning som också påverkar lokalt, inte minst genom de generella välfärdssystemen som motverkar skillnader i livsvillkor.

Så även om det i många länder har noterats en ökad polarisering mellan stad och land, var det alltså inte alls självklart vilka utvecklingsmönster som kunde förväntas när forskningsprojektet inleddes 2021. Den ovissheten gällde såväl geografisk polarisering sett till hela riket som polarisering inom kommuner.

Metoder och material för att studera polarisering i Sverige

I forskningsprojektet har det huvudsakligen använts kvantitativa metoder för att besvara forskningsfrågorna. Genom att utnyttja högkvalitativa svenska registerdata har en utförlig och detaljerad beskrivning av den geografiska polariseringen i Sverige kunnat ges, vilket utgör ett starkt kunskapsunderlag för samhällsdebatten. I ett internationellt perspektiv kan projektet även erbjuda ett värdefullt bidrag till forskningsfältet genom datamaterialets höga kvalitet, i kombination med att Sverige utgör ett intressant fall. Även om kvantitativa metoder i huvudsak har använts har viktiga insikter hämtats från kvalitativa studier baserade på iakttagelser och intervjuer (se t.ex. Cramer, 2016; Wuthnow, 2013). Inte minst har dessa studier fungerat som centrala inspirationskällor för formuleringen av forskningsfrågor och för tolkningen av resultat.

I projektet används olika kvantitativa metoder för att belysa skillnader mellan stad och land. Där det har varit möjligt har statistiska metoder som tillåter analys av kausala samband tillämpats, såsom så kallade difference-in-difference-metoder. I andra fall har även andra statistiska metoder och enklare deskriptiv statistik använts.

I projektet har en rad olika datakällor använts. Från officiell statistik, inte minst från SCB, har uppgifter om befolkningsutveckling över tid på olika platser hämtats. Från SCB och Valmyndigheten har information om valresultat, inklusive valdeltagande, inhämtats. Även andra publika datakällor har utnyttjats, där plattformen Pupos, som Tillväxtverket har skapat för att underlätta geografiska analyser, har varit särskilt värdefull. Pupos innefattar framför allt information om var olika former av samhällservice är lokaliserade. Mer detaljerad information om befolkningens sammansättning och utveckling, och även var olika former av service finns tillgängliga, har hämtats från olika register som SCB tillhandahåller. Genom att nyttja registerdata har det gått att få geografiskt finfördelat information om var olika individer, organisationer och företag är lokaliserade. Dessutom går det att följa detta över tid, vilket ger värdefull information om individers livsförlopp och hur olika platser utvecklas.

Även om registerdata ger unika möjligheter till analyser har de sina begränsningar, i synnerhet om man vill studera åsikter och attityder. För att studera dessa behövs datamaterial som baseras på frågor till olika befolkningsgrupper. Det finns ett antal storskaliga undersökningar där frågor ställs till den svenska befolkningen och i projektet har det framför allt använts SOM-institutets undersökningar och de medborgarundersökningar som genomförs i SCB:s regi. Sedan 1986 har SOM-institutet årligen skickat enkäter till tusentals slumpmässigt utvalda svenskar. Även om frågebatteriet har ändrats en

del över tid, finns det långa tidsserier som möjliggör värdefulla analyser. Även SCB:s medborgarundersökningar genomförs årligen och där får ett urval av en kommuns invånare tycka till om sin kommun och dess verksamheter i en postenkät eller via webben. Kommunerna väljer själva om de vill vara med och de betalar för att vara med i en undersökningsomgång. De allra flesta av landets 290 kommuner har dock någon gång deltagit i åtminstone en omgång av SCB:s medborgarundersökningar.

Med data från medborgarundersökningarna kan förhållanden inom olika kommuner studeras. En fördel med att ha kommuner som analysenheter är att det finns förhållandevis många fall (290 kommuner) som varierar i en rad avseenden samtidigt som de i många andra avseenden är lika; exempelvis styrs de av samma lagar och har samma valsystem. Detta ger goda möjligheter att studera hur olika händelser hänger samman med vissa specifika utfall.

Befintliga befolkningsundersökningar ger alltså värdefull information om geografisk polarisering i Sverige, men det går samtidigt inte att komma ifrån att de inte är designade för att fånga den specifika konfliktdimensionen som projektet i huvudsak intresserar sig för. De saknar även frågor som belyser fenomen som den internationella litteraturen har lyft fram, såsom ett platsbaserat ressentiment som bland annat tar sig uttryck i att landsbygdsbor anser att stadsbor inte delar deras värderingar och att landsbygden missgynnas av de styrande (Cramer, 2016; Munis, 2022).

Inom ramen för projektet har det därför genomförts en egen surveyundersökning. Den riktade sig till personer födda i Sverige och som är 18 år och äldre. Anledningen till att projektet fokuserade på svenskfödda är att få information om urvalspersonernas flyttmönster under hela livstiden. Urvalet drogs i form av ett stratifierat urval där det delades upp befolkningen i tre grupper: de som bor i de allra mest tätbefolkade delarna av landet, de som bor i de allra glesast befolkade delarna och övriga. Inom de tre kategorierna delades upp befolkningen i två åldersgrupper: 18 år respektive 19 år och äldre. Totalt sett resulterade detta i ($T3*2 =$) 6 strata. Inom respektive stratum drogs ett slumpmässigt urval som fick besvara enkäten.

Urvalet bestod totalt sett av 8 080 personer, av vilka 3 030 tillhörde stad, 3 030 land och 2 020 övriga. Inom var och en av dessa tre kategorier bestod hälften av urvalet av 18-åringar och hälften av personer 19 år och äldre. Anledningen till att oproportionerligt stora delar av urvalet lades på boende i kategorierna stad och land, samt på 18-åringar, var att det fanns ett behov av att kunna få fram någorlunda precisa skattningar för dessa grupper. Gruppen 18-åringar är särskilt intressant eftersom de allra flesta av dem fortfarande bor kvar med sina föräldrar och alltså ännu inte har haft möjlighet att flytta till utbildning, arbete eller områden som på andra sätt lockar. På så vis kan de studeras innan dessa flyttar har skett och hunnit sorteras geografiskt.

Insamlingsperioden inleddes den 4 februari 2022 och avslutades den 17 maj samma år. Data samlades in av SCB med hjälp av en kombinerad webb- och pappersenkät. Svarsfrekvensen var 33,5 procent (42,9 procent om hänsyn tas till de varierande inklusionssannolikheterna mellan strata), vilket ger 2 703 observationer att använda för analyser.

Den enkät som urvalspersonerna uppmanades att besvara innehåller en rad frågor som framför allt berör uppfattningar om det område de bor i, uppfattningar om hur olika områden prioriteras av de politiskt styrande, förtroende för olika politiska institutioner, politiska uppfattningar och värderingar. Förutom enkätsvaren har även information om respondenterna hämtats från olika register som SCB ansvarar för. Detta har skett efter informerat samtycke från de svarande och undersökningen har även genomgått etikprövning.

I enlighet med den information som getts i enkäten, och vad som angetts i etikprövningen, finns möjlighet att följa respondenterna över tid, såväl genom ytterligare enkätomgångar som genom registerdata. Detta gör att undersökningens värde kommer att växa över tid. Genom att följa respondenter över tid kan förändringar i attityder och åsikter studeras, liksom hur individer med olika egenskaper sorteras geografiskt genom flyttmönster. Möjligheterna att nyttja enkätundersökningen framöver diskuteras vidare i rapportens avslutande kapitel.

Resultat från projektet

De resultat som publicerats inom ramen för forskningsprojektet kan sorteras in under ett antal teman som, tagna tillsammans, ger en omfattande bild av såväl polariseringen mellan stad och land i Sverige som spänningar inom enskilda kommuner. Av särskild betydelse i den bilden är de specifika villkor och utmaningar som många av landets mindre och glest befolkade kommuner står inför. I det här kapitlet ges en övergripande sammanfattning av projektets huvudsakliga resultat inom respektive tematiska område. Om inget annat anges är de studier som nämns sådana som genomförts inom projektet.

Flyttmönster och skillnader i utbildningsnivå och ekonomisk utveckling

Motsättningar mellan stad och land är ingen ny företeelse och dessa spänningar har tydliggjorts genom den urbanisering som skett på de flesta håll i världen (World Cities Report, 2022), där folk har lämnat landsbygden för att söka arbete och utbildning i hopp om en annan framtid i staden. Sådana flyttmönster innebär emellertid att befolkningen sorteras geografiskt. När många unga flyttar till orter med högskolor för att studera och efter avslutade studier ofta lockas till städerna, inte minst genom en bättre arbetsmarknad, kan geografiska skillnader i utbildningsnivå och demografisk sammansättning uppstå. Detta innebär också en ojämn geografisk fördelning av den sorts kompetens som eftertraktas av såväl offentlig sektor som privat näringsliv. Som nämndes i kapitel 2 lyfts denna sortering ofta fram som en förklaring till olika slags skillnader mellan städer och landsbygd.

För att undersöka och kartlägga betydelsen av dessa flyttmönster har en del av projektet genomfört en studie där individer födda mellan 1972 och 1984 följts över tid i registerdata från 18 till 33 års ålder. Resultaten har publicerats i Bergh med flera (2024) och visar på en betydande kompetensflykt, så kallad brain drain, från landsbygd till städer, det vill säga att personer som väljer att studera vidare flyttar från landsbygd till städer och tenderar att stanna kvar i städerna efter avslutad utbildning. Studien visade också att skillnaderna mellan regioner i andelen högutbildade är mindre om man utgår från ursprungsregion, i stället för från var personer bor som vuxna. Med andra ord kommer de som studerat på högskolor och universitet från 1990-talet och framåt från många olika delar av Sverige och benägenheten att läsa vidare är betydligt mer geografiskt jämlik än utbildningsnivån i befolkningen. Den större andelen personer med högskole- och universitetsutbildning i storstadsområdena kan till stor del tillskrivas inflyttningen av individer som utbildar sig snarare än att städerna skulle vara bättre på att utbilda sina egna invånare (Bergh m.fl., 2024).

Det finns emellertid långsiktiga konsekvenser av den geografiska omfördelningen inom landet av invånare utifrån utbildningsnivå. Barn till högutbildade är mer benägna att studera vidare vid universitet och högskolor. Om de högutbildade i större utsträckning bor i storstadsområdena när de själva blir föräldrar kan skillnaderna mellan regionerna i termer av utbildningsnivå hos befolkningen öka över tid. Då allt fler högutbildade personer växer upp i Stockholmsområdet är sannolikheten stor att detta på längre sikt ytterligare förstärker de geografiska skillnaderna i landet vad gäller utbildningsnivå, vilket i sin tur kan leda till ännu större skillnader i ekonomisk utveckling mellan landsdelar.

Samtidigt är de ekonomiska konsekvenserna av migration komplexa. Resultat från en studie inom ramen för projektet av Bergh och Nordin (2022) pekar på behovet av att nyansera bilden av ”dynamiska storstäder” och ”stagnerande landsbygd”. Deras longitudinella analyser av inkomstskillnader visar att individer som lämnar landsbygden håller jämna steg med rikets genomsnittsinkomst, medan de som stannar kvar tappar relativt riksnittet. I linje med resultaten för utbildning ovan sätter de här resultaten strålkastarljuset på att storstadens inkomstutveckling till betydande del beror på inflyttad arbetskraft snarare än på en inneboende dynamisk ekonomisk utveckling i städerna (Bergh & Nordin, 2022). Det innebär också att många som växer upp på landsbygd har förhållandevis bra inkomstutveckling, men

att de får den utvecklingen först efter att de har lämnat landsbygden. Både när det gäller utbildningsnivå och inkomst är det alltså viktigt att skilja på hur det går för personer som har haft sin uppväxt i olika delar av landet och hur det ser ut bland dem som bor i dessa områden vid en viss tidpunkt; den geografiska omfördelningen spelar stor roll.

Här är det också viktigt att poängtera att områden inom städer – särskilt storstäder – varierar mycket. Det finns en stor spännvidd avseende socioekonomiska faktorer, som utbildningsnivå och inkomst, mellan olika bostadsområden inom städerna. Storstäderna rymmer områden med en majoritet av högutbildade och höga genomsnittsinkomster och förutsättningarna för barn som växer upp där är mycket goda. Samtidigt finns i storstäderna områden där en betydande andel av de unga har svårt att klara godkända betyg i grundskolan, där genomsnittsinkomsterna är låga eller mycket låga och där samhällsutmaningarna är stora (Mutgan och Mijs, 2023; Mutgan m.fl., 2026).

En studie av Brandén med flera (2023) visar att i Sverige, har de personer som vuxit upp i ett resursstarkt bostadsområde bättre livschanser i termer av högre inkomst respektive lägre risk att få försörjningsstöd (det som tidigare kallades socialbidrag). Dessa effekter kopplade till bostadsområde verkar på liknande sätt oavsett individens sociala bakgrund i övrigt. Med andra ord drar barn nytta av att växa upp i områden med goda förutsättningar oavsett den egna familjens socioekonomiska ställning. Vissa förklaringar har gjort gällande att effekten av uppväxtområde drivs av att skolmiljön är mer gynnsam i områden med goda förutsättningar, till exempel genom att elever där har fler motiverade klasskamrater. Enligt studiens resultat kan dock skillnader i skolornas elevsammansättning inte förklara skillnaderna mellan områdena i termer av framtida inkomst eller risk för att vara mottagare av försörjningsstöd.

En ytterligare studie av Lin med flera (2025) fann betydande skillnader i effekten av grannskap på långvarigt beroende av försörjningsstöd för grupper med olika initial sårbarhet. För de mest sårbara är bostadsområdet av större betydelse för risken att vara beroende av försörjningsstöd än det är för individer med lägre initial risk för försörjningsstöd. En förklaring till detta kan vara att bostadsområdet blir droppen som får bägaren att rinna över (*Tipping-the-Balance*-argumentet). Bostadsområdet får enligt detta argument större betydelse för individer som är ”på gränsen” till ett visst utfall. För personer med många andra riskfaktorer kan boendet i ett utsatt område som blir den ”sista knuffen” mot en fattigdomscykel och längre tids beroende av försörjningsstöd. För individer med låg risk för ett sådant utfall har områdets socioekonomiska status däremot mindre betydelse.

Utsatta kommuner och platsbaserad policyutformning

En av premisserna för den potentiella värderingsmässiga polariseringen mellan landsdelar är att landsbygdskommuner står inför enorma utmaningar och detta gäller i synnerhet de små och krympande kommunerna. Befolkningen minskar, åldrandet accelererar och på många håll försvinner såväl företag som investeringar. Mönstret att högutbildade i större utsträckning tenderar att bo i vissa regioner som studierna av bland annat Bergh med flera (2024) identifierat, bidrar också till att skapa skilda förutsättningar mellan kommunerna.

Enligt teorier om decentralisering och fiskal federalism borde Sveriges kraftigt decentraliserade politiska system, kombinerat med kommunalt självstyre, vara ett ändamålsenligt sätt att möta dessa utmaningar. Det torde ju vara de lokala politikerna som känner sina egna problem bäst och de borde därför ha förmågan att kunna skraddarsy lösningar, reformer och politik efter den egna platsens unika förutsättningar. I den akademiska litteraturen kallas detta för platsbaserad policy (*placed based policies* på engelska). Den centrala frågan är dock om platsbaserad politik i praktiken verkligen förekommer i de svenska kommuner som har de allra största geografiska lägesnackdelarna?

Ett sätt att undersöka den saken är att studera vad som händer när kommunerna får helt fria händer att utforma sin egen utvecklingspolitik. Ett sådant ”experiment” genomfördes av den svenska staten 2018. Då fick de 39 kommunerna i Stödområde A 5,1 miljoner kronor vardera, utan krav på hur peng-

arna skulle användas. Det enda målet kommunerna skulle ha för ögonen var att de insatser de valde att lägga pengarna på skulle stärka det lokala näringslivet (se Syssner & Erlingsson, 2024).

Syssner och Erlingsson (2024) följde hur kommunerna använde dessa tillförda resurser och fann en fascinerande klyfta mellan forskning och praktik. Medan forskningen förespråkar lokalt skräddarsydda, så kallade plats specifika, lösningar som tar hänsyn till unika, lokala förutsättningar, valde kommunerna en annan väg. Snarare än att utforma strategier som tar hänsyn till kommunens specifika förutsättningar, använde man standardiserade modeller för tillväxt och konkurrens, i huvudsak kopierade från insatser i mer dynamiska regioner. Med andra ord, även när de utsatta, små och krympande kommunerna fick full frihet att utforma sina egna lokala strategier, tycks de alltså falla tillbaka på ett slags standardlösningar som inte alltid kan antas vara ändamålsenliga för deras respektive utmaningar. Resultaten visar därmed på komplexiteten i att översätta platsbaserad teori till praktisk politik (Syssner & Erlingsson, 2024).

En relaterad men förbisedd aspekt av denna fråga rör hur externa påtryckningar påverkar möjligheterna att utveckla platsbaserad politik. Det är känt sedan tidigare att Svenskt Näringslivs ranking av kommuners företagsklimat uppfattas som något viktigt av lokala politiska beslutsfattare. Detta bekräftar också i en studie av Syssner och Erlingsson (2025) där frågor ställts till 43 kommunrepresentanter i 39 landsbygdskommuner med långa avstånd till storstadsregionerna. Resultaten visar att Svenskt Näringslivs ranking riskerar att stå i vägen för utvecklingen av genuint platsbaserade åtgärder, planer och strategier. Detta eftersom rankinglistor som inte tar hänsyn till lokala förutsättningar kan tvinga kommuner att prioritera aktiviteter som förbättrar deras ranking snarare än aktiviteter med potential att gagna den faktiska lokala utvecklingen. Detta ger upphov till en paradox där kommuner i geografiskt missgynnade områden, som kanske mest av allt behöver utveckla plats specifika lösningar, samtidigt uppfattar det starkaste trycket att genomföra åtgärder för att anpassa sig till standardiserade rankinglistor. Dessa åtgärder kan i sin tur vara direkt olämpliga för de utsatta, små och krympande kommunernas specifika situation (Syssner & Erlingsson, 2025).

En specifik reform som åtminstone delvis kan klassas som platsbaserad politik, även om den initierats ovanifrån, har också utvärderats inom projektet: 1977 års högskolereform. Denna reform gav Sverige tolv nya regionalt spridda högskolor, i syfte att öka andelen som läser vidare även från icke-akademikerhem och som bor långt från de traditionella universitetsstäderna. Ett delsyfte med reformen var också att främja den ekonomiska utvecklingen i de kommuner som fick nya lärosäten. Utvärderingen av Bergh med flera (2024) visar att reformen delvis var lyckad: fler gymnasieungdomar läste vidare i de kommuner som fick nya lärosäten, också bland ungdomar från icke-akademikerhem. Effekten var dock störst bland ungdomar med två akademikerföräldrar. Reformen kan således inte sägas ha lyckats bryta den sociala snedrekryteringen till högre studier. Författarna fann inte heller några tecken på ökat entreprenörskap i de kommuner som fick nya lärosäten.

En relaterad studie av Lecoursonnais med flera (2025) har analyserat hur geografiskt avstånd mellan bostaden och närmaste högskola eller universitet hänger samman med niondeklassares benägenhet att välja högskoleförberedande program på gymnasiet. Resultaten visar att barn som växer upp nära högskolor har större benägenhet att välja högskoleförberedande program. I kontrast till resultaten av Bergh med flera (2024) är effekten något större för barn med lågutbildade föräldrar, vilket gör att områden nära högskolor har något lägre social snedrekrytering än områden med längre avstånd till närmaste högskola. Dessa resultat säger dock inget om huruvida dessa barn senare läser vidare på högskolan eller tar en examen därifrån. Slutligen ska sägas att det faktum att högskolereformen bidrog till att öka andelen som läser vidare i geografiskt perifera kommuner sannolikt betyder att reformen bidrog till den sortering som innebär att högre utbildade samlas i större städer. Samtidigt har de nya lärosätena i många fall utvecklats till viktiga arbetsgivare i de kommuner som berördes av 1977 års reform.

Platsbaserat ressentiment och politiskt förtroende

Att det finns skillnader mellan stad och land vad gäller befolkningsammansättning, befolkningsutveckling och ekonomisk utveckling har potential att ge upphov till spänningar och missnöje. En central del av forskningsprojektet har därför ägnats åt att undersöka om det finns ett specifikt "landsbygdsres-

sentiment” – en form av platsbaserat agg och bitterhet som grundar sig i uppfattningen att folk i det egna området har fundamentalt skilda värderingar från folk i andra områden, att området ignoreras av politiska beslutsfattare och att det inte får sin rättmätiga del av samhällets resurser. Genom den omfattande enkätundersökning som har genomförts i projektet har det kunnat studeras uppfattningar i Sveriges mest och minst tätbefolkade områden, inklusive en stor andel 18-åringar som ännu inte hunnit flytta från sina uppväxtorter (se kapitel 3 för en utförligare beskrivning av undersökningen).

Resultaten från undersökningen visar på ett tydligt mönster: landsbygdsborna anser att de har andra värderingar än stadsborna och att stadsborna inte bryr sig om landsbygden. De är också övertygade om att de politiskt styrande gynnar städer framför landsbygd. Detta ressentiment återfinns dock inte bland stadsbor i motsvarande utsträckning. Stadsborna håller visserligen med om att det finns värderingsskillnader mellan stad och land, men de anser inte att städerna missgynnas av de politiskt styrande – tvärtom menar de att det är städerna som gynnas i politiska prioriteringar (Öhrvall, 2024). Ytterligare en av projektets studier landar i liknande resultat. Resultaten visar att landsbygdsbor har en väsentligt starkare platsbaserad identitet än stadsbor, upplever betydligt högre nivåer av ressentiment mot stadsbor och har negativa stereotyper om stadsbor. Samtidigt framkommer att stadsbor bara har mycket måttligt ressentiment mot landsbygdsbefolkningen – och faktiskt utvärderar sin egen grupp (det vill säga andra stadsbor) mindre positivt än landsbygdsgruppen (Hansson m.fl., 2026).

Landsbygdsbornas ressentiment hänger också samman med förtroendet för demokratin och politiska institutioner. Nöjdheten med den nationella demokratin är lägre på landsbygden och landsbygdsbor har märkbart mindre förtroende för riksdag och regering. Särskilt oroande är att dessa skillnader är betydligt mer uttalade bland unga personer (18-åringar) än bland äldre, vilket kan tyda på att den geografiska polariseringen kan komma att förstärkas över tid (Öhrvall, 2024).

Geografisk polarisering och politiska skiljelinjer

En annan central fråga för forskningsprojektet är om det finns samma skillnader i partival mellan stad och land i Sverige som man har kunnat konstatera i en rad andra länder. De specifika förutsättningarna för Sverige gör att förväntningarna går i olika riktningar. Å ena sidan finns stora skillnader mellan stad och land vad gäller befolkningsutveckling, befolkningens sammansättning och livsvillkor. Och det har kunnat konstateras att det finns ett särskilt missnöje på landsbygden (Öhrvall, 2024). Å andra sidan har Sverige ett proportionellt valsystem som inte har samma tydliga koppling till geografi som de majoritetsvals-system som finns i de länder där den geografiska polariseringen fått sitt tydligaste genomslag. Dessutom har Sverige en jämförelsevis omfattande välfärdsstat och ett ekonomiskt omfördelningssystem som åtminstone i viss mån utjämnar strukturella skillnader mellan kommuner, vilket skulle kunna motverka geografisk polarisering.

Resultat från en av projektets studier (Öhrvall m.fl., 2024) visar att Sverige på det stora hela går emot internationella trender, även om bilden inte är helt entydig. Genom analys av valdata från 1976 till 2022 framträder tvärtom en bild av minskande geografisk polarisering över tid baserad på hur väljarna i städer och landsbygder röstar. Under 1970-talet samlades en större andel av väljarna från landsbygden i Centerpartiet, jämfört med väljare från städer. Trenden i form av minskande polarisering mellan stad och land bryts dock i de allra senaste valen. Detta brott drivs främst av en större ökning av Sverigedemokraternas stöd på landsbygd jämfört med i de större städerna, vilket sammantaget bidrar till ökade skillnader i väljarkåren mellan stad och land (Öhrvall m.fl., 2024). Centerpartiets väljarstöd har haft en motsatt utveckling gentemot Sverigedemokraternas: Centerns övervägande landsbygdsstöd på 1970-talet har successivt minskat och i 2022 års val hade Centerpartiet för första gången starkare stöd i storstadsområden än på landsbygd.

Sett till andra partier så lockar Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna i större utsträckning än övriga partier landsbygdsväljare, medan Liberalerna, Miljöpartiet, Moderaterna och Vänsterpartiet primärt lockar väljare från städerna. Över tid har dock stödet för Moderaterna vuxit på landsbygd och minskat något i storstäderna samtidigt som Socialdemokraterna tappat stöd på landsbygd och sett ett växande stöd bland boende i städerna (Öhrvall m.fl., 2024). Denna utveckling skapar sammantaget både politisk konvergens (utvecklingen för S och M) och divergens (KD och SD) utifrån skiljelinjen stad och land sett till styrkeförhållandena för de politiska partierna.

Ett viktigt resultat från en av projektets studier (Rickardsson & Wallman Lundåsen, 2024) är att personer som växer upp på landsbygd men flyttar till städer har markant olika politiska preferenser jämfört med de som stannar kvar på landsbygden. De som lämnar landsbygden är oftare uppvuxna i tjänstemanna- eller företagarhem än de som är uppvuxna och bor kvar på landsbygd. Sammantaget pekar detta på både geografisk sortering, det vill säga att bakomliggande socioekonomiska faktorer inverkar på vilka grupper som flyttar samt att grannskapet verkar spela roll för vissa grupper av väljare. Ett exempel på att grannskapet har betydelse är att individer som bor på landsbygd är mer benägna att föredra KD och SD jämfört med de som bor i städer, oavsett i vilken typ av område de har vuxit upp i (Rickardsson & Wallman Lundåsen, 2024).

Förutom skillnader i befolkningssammansättning och flyttmönster är den lokala tillgången till samhällsservice en faktor som kan påverka den politiska opinionen. I Sverige utgör nedläggning av landsbygdsskolor ett konkret exempel på hur nedskärningar av samhällsservice får direkta politiska konsekvenser. I tider av ekonomiska svårigheter väljer kommuner ofta att stänga skolor och dessa nedläggningar riktas ofta mot redan utsatta landsbygdssamhällen som upplever betydande befolkningsminskning. De drabbade samhällena reagerar vanligtvis med kraftfulla protester mot ansvariga politiker.

En studie i projektet av Isaksson (2023), som analyserade alla nedläggningar av landsbygdsskolor i Sverige under perioden mellan 2013 och 2020, visar på tydliga politiska effekter av nedläggningarna: förtroendet för kommunpolitiker och stödet för de styrande partierna i kommunen minskar. Denna effekt är störst för vänsterorienterade partier, vilket tyder på att väljarna blir särskilt missnöjda när dessa partier gör välfärdsnedskärningar. Resultaten visar hur beslut om nedskärningar i offentlig service på landsbygd kan få långsiktiga politiska konsekvenser som sträcker sig bortom de omedelbara protesterna (Isaksson, 2023).

Dessa observationer är relevanta också utifrån bredare förändringar i servicetillgång över hela landet. En studie av Davidsson och Ekholm (2024) visar att en fjärdedel av Sveriges kommuner har upplevt en negativ utveckling av den lokala tillgången på samhällsservice, vilket indikerar växande geografisk obalans. Olika typer av service har utvecklats i olika riktningar, men det övergripande mönstret visar på en korrelation mellan minskad servicetillgång och ökat stöd för Sverigedemokraterna (Davidsson & Ekholm, 2024).

En annan av studierna som genomförts i projektet av Wallman Lundåsen (2024) visar att även oron för att förlora service i framtiden kan bidra till ökat stöd för Sverigedemokraterna bland landsbygdsväljare i kommunvalen (Wallman Lundåsen, 2024). Denna grupp landsbygdsväljare finns inte främst i de kommuner som klassificeras som landsbygdskommuner, utan i landsbygdsområden i andra kommuner, det vill säga utanför centralorter och andra större tätorter. I denna typ av kommuner, med en tydlig centralort eller stad, kan koncentrationen av service till kommunens centrum bli mer påtaglig för landsbygdsinvånare än i utpräglade landsbygdskommuner. Det kan därför uppstå uppfattningar om att landsbygdsbornas tillgång till service konsekvent blir nedprioriterad, vilket kan spå på misstro gentemot de styrande politikerna. Sverigedemokraterna var vid undersökningstillfället inte heller del av någon styrande koalition i de undersökta kommunerna, vilket är en möjlig delförklaring till att de har starkare stöd i de områden där servicetillgången är sämre eller där det finns oro för att den ska försämrast.

Uppfattningar om hur långt det är till viktiga samhällsinstitutioner som polis, skola och vård visade sig också påverka invånarnas trygghet. Wallman Lundåsen (2025) visade att sambandet mellan otrygghet och upplevt avstånd skilde sig åt beroende på de svarandes bostadsområden. I områden med socioekonomiska utmaningar ökade otryggheten ju längre avståndet uppfattades vara, medan sambandet var det motsatta i områden med gynnsamma socioekonomiska förutsättningar. Närvaron av institutioner kan således tolkas olika beroende på var de är placerade. Exempelvis kan en polisstation i ett område med socioekonomiska utmaningar signalera det offentliga närvaro och omsorg om platsen. Samtidigt kan en polisstation uppfattas som ett tecken på att det finns kriminalitet i närmiljön och därmed bidra till ökad otrygghet i ett område med gynnsamma socioekonomiska förutsättningar.

Misstro mot politiker och myndigheter hänger även samman med andra former av beteende än partival. En annan studie i projektet visar att i områden där Sverigedemokraterna hade större röststöd var benägenheten att vaccinera sig mot Covid-19 också något lägre (Carlberg Larsson m.fl., 2022).

Den lägre benägenheten att vaccinera sig fanns också i kommuner med många invånare med utomeuropeisk bakgrund.

Att rösta på Sverigedemokraterna kan i vissa områden vara förenat med ett visst stigma, i synnerhet om man går några val tillbaka i tiden. Detta har betydelse vid valtillfället då sättet som Sverige upprätthåller valhemligheten har fått kritik. Tidigare var ställ med valsedlar öppet placerade i vallokaler, vilket gjorde att grannar kunde se vilka valsedlar som valdes ut av den som var på väg att rösta. Ett sätt att komma runt det var att förtidsrösta, eftersom det då är enklare att välja en valsedel utan att en granne tittar över axeln. En studie i projektet visar att detta stigma har betydelse och att sympatisörer för Sverigedemokraterna är mer benägna att förtidsrösta, i synnerhet om de bor i områden där partiet har lågt stöd och där man kan förvänta sig att ett sådant partival är förenat med större stigma (Lindskog m.fl., 2023). Detta visar på betydelsen av att upprätthålla valhemligheten och det har också skett förändringar i den svenska valadministrationen så att valsedlar numera väljs i avskildhet bakom en skärm.

Lokala partier som fångar upp missnöje

Det finns alltså skillnader i de stora rikspartiernas röststöd mellan olika delar av landet. Samtidigt måste partierna ha ett enhetligt budskap i valrörelsen, inte minst eftersom val till alla politiska nivåer sker på samma dag i Sverige (med undantag för EU-nivån). Detta medför svårigheter för de nationella politiska partierna att göra prioriteringar som speglar de behov och förutsättningar som råder på lokal nivå på olika håll i landet. På vissa platser växer det fram en känsla av otillfredsställelse bland grupper som upplever att de står utanför eller missgynnas av den politik som förs, även på lokal nivå. Det kan ses som ett platsbaserat ressentiment som ger upphov till en politisk reaktion där väljare söker alternativ till de etablerade nationella politiska partierna, vilka uppfattas som oförmögna eller ovilliga att ta hänsyn till lokala behov och villkor.

Fastän de på ett eller annat sätt länge haft representation i kommunerna, växte lokala partier fram som en alltmer betydelsefull politisk kraft i kommunvalen från 1990-talet och framåt. Detta gäller både i Sverige och internationellt (jfr. Erlingsson, 2008). De lokala partierna kan därmed ses som en del av en bredare trend som i internationell litteratur växelvis kallas *the localist turn* och *the new localism*. Med lokala partier menas här den grupp av politiska partier som uteslutande ställer upp i kommunval och inte tillhör något av de etablerade riksdagspartierna. Många gånger har dessa partier namn som syftar på kommunen eller en specifik del av kommunen. Typiskt saknar denna grupp av politiska partier också nationella politiska ambitioner, det vill säga de arbetar inte för att etablera sig vare sig som ett regionalt parti eller som ett riksdagsparti. Gentemot väljarna presenterar de sig ofta som ett alternativ till de etablerade riksdagspartierna som ”varken är höger eller vänster”. Sammantaget rör det sig om en mycket brokig skara partier som har ett slags ”platsbaserad ideologi” som minsta gemensamma nämnare. Denna grupp av partier vänder sig direkt eller indirekt till väljare som är missnöjda med de etablerade partierna i kommunen (Wallman Lundåsen & Erlingsson, 2023a).

Den forskning som har bedrivits i projektet om lokala partier har visat att deras väljare utgör en distinkt grupp inom den bredare familjen av antietablissemangsväljare. De lokala partiernas väljare kännetecknas av en intressant paradox: de misstror sina styrande lokala politiker i kommunen samtidigt som de inte har lågt förtroende för den kommunala förvaltningen eller sina medmänniskor och de är även betydligt mer engagerade i civilsamhället än genomsnittet (Wallman Lundåsen & Erlingsson, 2023a). Detta skiljer gruppen från andra typer av missnöjesväljare som till exempel gruppen som röstar på Sverigedemokraterna i kommunvalet. Den senare gruppen präglas av en större misstro mot det allra mesta – gentemot institutioner, politiska företrädare, den kommunala förvaltningens tjänstepersoner och mot andra människor. Därutöver är Sverigedemokraternas väljare i lägre grad engagerade i civilsamhället. Således tycks det vara en kombination av missnöje med just den egna kommunens styrande politiker och ett engagemang i civilsamhället som kan få vågskålen att tippa över till fördel för de lokala partierna. En tolkning är att de som är missnöjda med kommunens politiska företrädare och samtidigt är engagerade i civilsamhället har bättre kunskap om de lokala partier som ställer upp i kommunvalet och även är mer benägna att bli mobiliserade som väljare via nätverk kopplade till engagemanget i civilsamhället.

En något överraskande upptäckt från projektet är att lokala partier inte bidrar till ett ökat valdeltagande i kommunalvalen. Detta står i kontrast till resultat från andra länder där förekomsten av lokala partier tydligt har ökat valdeltagandet (t.ex. Tavares et al., 2020). Väljare som till exempel annars har avstått från att rösta har där lockats till valurnorna av de lokala partierna. Förklaringen till varför valdeltagandet inte verkar öka i Sverige, menas här, ligger i landets unika institutionella förutsättningar, där särskilt systemet med gemensam valdag för valen på alla tre politiska nivåer (riksdag, region och kommun) och det redan i utgångsläget höga valdeltagandet i de svenska kommunalvalen gör att utrymmet för ytterligare ökning i valdeltagandet sammantaget är mindre (Erlingsson m.fl., 2025).

En annan av projektets studier bekräftar etablerade teorier inom forskningsområdet ”nya partier”. Där fokuseras på lokala partier i portugisisk kontext, där rikspartier har mycket varierande närvaro och framgångar på olika platser i landet. Resultaten visar att lokala partier (som där kallas lokala listor) har störst chanser att framgångsrikt etablera sig i kommuner där de nationella partiernas organisatoriska närvaro är svagare. Detta mönster förstärks när de nationella partiernas röstandelar minskar, särskilt för partier i den ideologiska mitten (Camões m.fl., 2025). Dessa resultat tyder på att lokala partier förmår fylla ett slags demokratiskt vakuum som uppstår när de etablerade partierna inte har den organisatoriska förmågan att rekrytera kandidater att placeras på valsedlar i de lokala valen eller representera lokala intressen på ett tillfredsställande sätt.

Det är uppenbart att lokala partier kan fånga upp särskilda lokala behov. En viktig fråga rör därför hur pass långlivade de blir på den lokala politiska arenan. Är de främst tillfälliga och kortlivade fenomen i kommunpolitiken, eller kan de bli etablerade partier? En av projektets studier tar sig an den frågan genom att analysera 272 svenska lokala partier under perioden 1991–2024. Studien visar på ett överraskande mönster vad gäller lokala politiska partiers överlevnad. Tvärtemot tanken om att de lokala partierna är dagsländor, vilket då och då har antytts i den offentliga debatten, visar resultaten i stället att medianpartiet lyckas behålla mandat i kommunfullmäktige under i genomsnitt tre till fyra mandatperioder (Andreassen m.fl., 2026). Lokala partier som bildats med syfte att driva en enstaka fråga löpte dock större risk att åka ur kommunfullmäktige betydligt tidigare än så, medan lokala partier som förmår bredda sin palett av politiska frågor kan leva väsentligt längre.

Spänningar inom kommuner och demokratisk legitimitet

Det finns alltså skillnader mellan stad och land i Sverige, vilket tar sig uttryck i såväl befolkningssammansättning som åsikter och värderingar. Ett av de viktiga fynden från forskningen i projektet är att geografiska spänningar inte bara existerar mellan kommuner, utan även inom kommuner. Detta kan sägas vara en direkt följd av de kommunreformer som genomfördes 1952 och 1962–1974, då antalet kommuner i Sverige minskade från 2 498 till 278. Reformerna byggde på vad som kallades centralortsteorin. Denna teori syftade till att identifiera större tätorter som ”lokala huvudstäder” för varje kommun och som kunde fungera som lokala centra dit service och viktiga funktioner kunde koncentreras. Genom den reformen kom stad-land-dimensionen att byggas in i kommunerna och spänningar mellan centralorter och lokala periferier inom kommunen har än i dag stor betydelse.

Resultat från en av projektets studier pekar på att invånare i centralorter är konsekvent mer nöjda med demokratin än de som bor i kommunernas periferier, där invånarna i kommunernas landsbygder är mer missnöjda. Olika frågor upplevs också som mer angelägna och viktiga i centralorter jämfört med omgivande orter, vilket tyder på att det råder olika politiska prioriteringar inom samma kommun (Erlingsson m.fl., 2023). Detta skapar en inomkommunal dynamik som kan undergräva den demokratiska legitimiteten och förtroendet för lokala politiker. Detta kan bli särskilt bekymmersamt om vissa grupper uppfattar att de konsekvent blir förfördelade och att inflytande beror på var i kommunen man bor.

En annan av projektets studier visar att uppfattningar om en orättvis fördelning av resurser och inflytande inom kommunen hänger samman med stöd för antietablissemangspartier. Detta gäller särskilt när invånare anser att makt och resurser speglar var i kommunen man bor (Wallman Lundåsen & Erlingsson, 2023b).

Ett viktigt resultat från en studie av Wallman Lundåsen och Erlingsson (2023b) är att missnöje grundat i den egna platsens ställning i relation till övriga delar av kommunen inte är något som ute-

slutande förekommer på landsbygd. Ett sådant missnöje finns även hos dem som bor i städer. I såväl tätbefolkade områden i städer som i glesbefolkade områden på landsbygd finns det grupper som uppfattar att kommunpolitiker lyssnar olika mycket på invånarna beroende på var i kommunen de bor, samt att kommunens centralort medvetet gynnas i fördelningen av kommunens resurser.

Även om grupper kan dela ett platsbaserat missnöje skiljer sig partisympatierna åt mellan de som bor i glesbefolkad landsbygd och de som bor i tätbefolkade områden i städer. I tätbefolkade områden tenderar missnöjda väljare att rösta på vänsterpartier, medan missnöjda väljare i landsbygdsområden tenderar att rösta på högerpartier. De missnöjda grupperna i städerna är mer benägna att uppfatta att fattigare områden i kommunen missgynnas, medan de missnöjda på landsbygd oftare uppfattar att stadsbor ser ned på dem som bor på landsbygd (Wallman Lundåsen & Erlingsson, 2023b). Denna skillnad pekar på hur missnöjet utifrån plats har olika dimensioner: dels en materiell dimension där fördelningen av resurser uppfattas som orättvis, dels ett symboliskt och mer kulturellt missnöje där vissa grupper uppfattas nedvärdera det egna området och dess invånare. I studien visade sig den symboliska dimensionen vara starkare bland de missnöjda på landsbygd, medan den materiella dimensionen var starkare hos de missnöjda i städerna.

Små kommuners utmaningar och strukturreformer

Att befolkningsutvecklingen ser olika ut i olika delar av landet, där glesbefolkade landsbygdskommuner tappar folk och storstadskommuner växer kraftigt, har andra följder än att skillnaderna mellan stad och land ökar. För vissa landsbygdskommuner där befolkningen stadigt minskar är det redan svårt att upprätthålla samhällsservicen samtidigt som inget tyder på att utvecklingen ska vända. Mot den bakgrunden är det inte förvånande att frågan om kommunsammanläggningar återigen har blivit aktuell och förts fram som en potentiell lösning på kommunsektorns utmaningar. Många inflytelserika aktörer, särskilt i storstadsregioner, har argumenterat för att kommunsammanläggningar är nödvändiga för att skapa effektivare och mer hållbara kommuner. Teorin bakom kommunförstoring är förförisk: genom stordrifts- och skalfördelar ska större kommuner bli billigare i drift, få fler och mer attraktiva arbetsgivare och utveckla starkare administrativ kapacitet.

En forskningsöversikt som genomförts inom ramen för projektet med fokus på studier som undersökt konsekvenser av sammanläggningar i andra länder, ger dock en mer nyanserad och i många fall nedslående bild av vad kommunsammanläggningar faktiskt för med sig. Tre övergripande slutsatser framträder från den internationella forskningen: För det första finns besparingar främst att göra inom den centrala administrationen, men när alla kostnader och effekter räknas samman leder sammanläggningar långt ifrån alltid till verkliga besparingar eller effektivisering. Många typer av verksamheter som kommunerna utför har en gräns för hur storskaliga de kan bli, exempelvis kan förskolor och skolor inte ha hur många barn och elever som helst och äldreboenden kan inte ha hur många boende som helst. Därför finns skalfördelar främst att hämta inom vissa delar av den kommunala förvaltningen. Sammanslagningar skulle potentiellt sett inte heller bidra till någon ökad befolkningstäthet i glesbefolkade kommuner. För det andra tyder mycket på att sammanläggningar påverkar demokratin negativt ur medborgarnas perspektiv, genom ökade fysiska avstånd mellan väljare och valda samt minskad lokal förankring. De ökade geografiska avstånden kan bli särskilt påtagliga i till ytan redan stora och glesbefolkade kommuner. För det tredje sår sammanläggningar frön till centrum-periferispanningar där orter som förlorar sin status som centralort också förlorar attraktivitet, arbetstillfällen, kommunal service och slutligen invånare (Erlingsson, 2024).

Analys av svenska kommunindelningar ger ytterligare perspektiv på territoriella reformers komplexitet. En av projektets studier av sju svenska kommunindelningar visar att mindre kommuner inte nödvändigtvis medför högre utgifter per invånare. Resultaten varierar kraftigt: i vissa fall ökar utgifterna efter kommunindelningar, i andra minskar de, och i ytterligare andra påverkas de inte alls. Denna variation understryker den komplexa naturen hos territoriella reformer och varnar för enkla generaliseringar eller schablonartade policyrekommendationer (Erlingsson m.fl., 2024).

Slutsatser och utvecklingen framåt

Under perioden 2021–2025 år har forskningsprojektet *Ett polariserat samhälle? Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige* studerat geografisk samhällspolarisering i Sverige. Mer specifikt har projektet intresserat sig för om det i Sverige, i likhet med många andra länder, finns ökade politiska spänningar mellan stad och land samt mellan centrum och periferi. Projektet tog avstamp i den observation som gjordes i många länder efter Brexit och Trumps valseger år 2016, nämligen att motsättningar mellan stad och land tycks växa. Dessa motsättningar förefaller bland annat vara drivna av vad Rodríguez-Pose (2018) kallat "de övergivna platsernas revansch" och det som Munis (2022) benämnt ett "platsbaserat ressentiment" – ett missnöje som vuxit fram på platser där folk upplever att de politiskt styrande inte förstår deras livsvillkor och inte ser till att de får sin rättmätiga del av de gemensamma resurserna.

Vid vägs ände uppvisar projektets sammantagna resultat en mångfacetterad bild som varken helt kan sägas bekräfta eller avfärda polariseringstesen. Sverige har inte samma tydliga politiska polarisering som i en rad andra länder, men det finns ändå tecken på tilltagande skillnader mellan stad och land, liksom tendenser till ökade geografiska spänningar. Något förenklat framträder tre huvudresultat från den forskning som har bedrivits inom projektet.

För det första präglas Sverige av tydliga skillnader mellan stad och land. I många avseenden har dessa skillnader vuxit över tid. Detta gäller inte minst förändringar i befolkningens mängd och den demografiska sammansättningen. Många gles befolkade kommuner har under lång tid sett invånarantalet minska. De har också fått en allt äldre befolkning, vilket gör att befolkningsminskningen med all sannolikhet kommer att fortsätta över den närmaste tiden även om de skulle lyckas vända utflyttning till inflyttning. Med en gles och minskande befolkning blir det allt svårare att upprätthålla samhällsservice.

Landsbygdskommuner och storstadskommuner skiljer sig även åt vad gäller socioekonomisk sammansättning. En del av dessa skillnader beror på en geografisk sortering av befolkningen. Flyttmönstren bidrar till att förstärka strukturella skillnader mellan landsdelar inom Sverige, liksom mellan områden inom individuella kommuner. Detta forskningsprojekt bekräftar en betydande så kallad brain drain från landsbygd till städer, där de som utbildar sig flyttar till storstadsområden och till stor del blir kvar där efter avslutad utbildning. Detta mönster riskerar att accentueras över generationer eftersom barn till högutbildade oftare själva studerar vidare. När detta kombineras med att jobben för högutbildade huvudsakligen finns i städerna, samt att det i regel dör fler än vad det föds i landsbygdskommunerna, blir utsikterna för landets mer utsatta kommuner dystra.

För det andra har det identifierats ett tydligt platsbaserat ressentiment hos vissa grupper på landsbygden. Landsbygdsbor anser att de har andra värderingar än stadsbor, att stadsborna inte bryr sig om landsbygden och att de politiskt styrande systematiskt gynnar städer framför landsbygd. Detta ressentiment hänger samman med lägre förtroende för demokratiska institutioner och är särskilt uttalat bland yngre. Stadsbor, däremot, uppvisar endast måttligt ressentiment mot landsbygden och anser faktiskt även de att städerna gynnas politiskt.

Forskningsprojektet har även funnit ett missnöje i kommuners ytterområden, där man är mer missnöjd med samhällsservice och de politiskt styrande än vad man är i centralorterna. Detta kan ses som en logisk följd av 1900-talets kommunreformer som byggde in stad-land-dimensionen i de nya och väsentligt större kommunerna. Allt som allt utgör det ressentiment och missnöje som har observerats på landsbygd och i kommuners perifera delar en grogrund för ännu mer uttalad politisk polarisering framöver.

För det tredje manifesteras dessa spänningar politiskt både mellan och inom kommuner. I en jämförelse mellan kommuner kan forskningen konstatera en något lägre nöjdhet med hur demokratin fungerar i landsbygdskommuner. Sverigedemokraternas stöd har ökat mer på landsbygden än i städerna, vilket bidrar till ökad geografisk polarisering i partival, som också bryter den tidigare trenden mot minskande skillnader. Nedläggning av landsbygdsskolor och minskad servicetillgång riskerar att förstärka detta missnöje och förefaller kunna leda till minskat förtroende för lokala politiker. Även inom kommuner finner projektet systematiska skillnader i synen på hur väl demokratin fungerar mellan centralorter och periferier och att Sverigedemokraternas stöd ökat mer utanför centralorterna. Resultaten pekar dock också på att missnöje utifrån plats inte enbart finns på landsbygd, utan att sådant missnöje även kan uppstå i urbana områden. I Sverige har också nya partier uppstått som har riktat sig till väljare i så kallade utsatta områden. Runtom i Europa finns tendenser som pekar på att väljare i marginaliserade urbana periferier i större utsträckning röstar på olika former av populistiska politiska partier.

Resultaten visar också att nya former av politisk mobilisering förekommer. Lokala partier framträder som en viktig kanal för platsbaserat missnöje inom kommuner, särskilt bland väljargrupper som kombinerar misstro mot lokala politiker med en hög grad av civilsamhällesengagemang. Projektet har också funnit att dessa lokala partier fyller ett demokratiskt vakuum som uppstått där etablerade partier inte lyckas representera lokala intressen på ett för väljarna tillfredsställande sätt. De lokala partierna visar sig dessutom i projektets studier vara mer långlivade än väntat.

Sammantaget bekräftar denna forskning att geografisk polarisering existerar i Sverige, men också att den tycks ta lite andra former än i andra länder, i synnerhet i jämförelse med länder som praktiserar ett majoritetsvals system. Det svenska proportionella valsystemet och den svenska välfärdsstaten tycks kunna mildra geografisk polarisering, men även i Sverige framträder ett platsbaserat ressentiment och skillnader i partival mellan stad och land.

Tänkbara politiska åtgärder

Mot bakgrund av resultaten framträder flera vägar för att mildra geografiska spänningar och stärka den territoriella sammanhållningen i Sverige. Dessa rekommendationer bygger på insikten att enkla strukturreformer inte är ett universalrecept för komplexa problem.

Många befolkningsmässigt små och glest befolkade kommuner kämpar redan i dag med att upprätthålla samhällsservice till alla kommuninvånare, en uppgift som inte underlättas av en oftast minskande och åldrande befolkning. Kommunsammanläggningar framhålls ofta som en lösning på dessa kommuners utmaningar, men enligt internationella erfarenheter i länder som genomfört sammanläggningar visar sig sådana reformer sällan leverera de utlovade fördelarna. Sammanläggningar riskerar dessutom att skapa nya spänningar mellan centrum och periferi inom de nya och större geografiska enheterna. För att stärka de mest utsatta kommunernas administrativa kapacitet, utan att för den skull skapa inomkommunala spänningar, torde en mer framkomlig väg vara fördjupad mellankommunal samverkan i en form som bevarar demokratisk närhet och samtidigt möjliggör skalfördelar. Detta kan utvecklas genom regionala servicekonstellationer där kommuner gemensamt organiserar specialiserade tjänster, utan att upplösa den lokala demokratiska förankringen.

För att adressera den ekonomiska eftersläpning som driver missnöje på landsbygden kan Sverige ta inspiration av experiment och reformer som genomförts på flera håll i världen och överväga att införa ett slags ekonomiska frizoner i geografiskt missgynnade områden. Sådana zoner skulle kunna få reducerade arbetsgivaravgifter, förenklade regelverk för företagsetablering, samt särskilda investeringsstöd för innovation och digitalisering. Detta skulle kunna kombineras med förstärkta incitament för människor att flytta och ta offentliga jobb i dessa geografier. Ett exempel på en sådan policy har implementerats i Norge: studielån avskrivs för dem som efter examen tar ett arbete i utsatt landsbygd. Detta skulle ge landsbygdsregioner verktyg att konkurrera med gentemot andra regioner och därmed attrahera människor (jfr. Bergh, Erlingsson & Wernberg, 2026).

Resultaten från projektet om platsbaserad policy visar att kommuner i utsatta lägen ofta faller tillbaka på standardlösningar trots möjligheter till lokalt skräddarsydda strategier. För att komma till rätta med det skulle en nationell kunskapsplattform för platsbaserad utveckling kunna stödja genuint lokala innovationer genom metodstöd, forskningssamarbeten och utbyte av framgångsrika exempel mellan liknande kommuner.

Den geografiska koncentrationen av högutbildade i storstadsområden medför att många landsbygdskommuner har svårigheter att rekrytera den kompetens som behövs inom såväl den offentliga verksamheten som den privata sektorn. För att komma till rätta med detta är riktade åtgärder för att göra landsbygden mer attraktiv för högutbildade värda att överväga. Förutom exemplet med avskrivna studielån, skulle sådana åtgärder kunna inkludera satsningar på högkvalitativ digital infrastruktur som möjliggör distansarbete, etablering av satellitkontor för statliga myndigheter och företag samt utveckling av livsstilsattraktiva miljöer som kombinerar landsbygdens fördelar med urbana bekvämligheter.

Här har mer stadsnära landsbygdsområden ofta en fördel i att de enklare kan kombinera urbana bekvämligheter med boende på landsbygd jämfört med landsbygdsområden med stora avstånd till närmaste stad. Populära turistdestinationer har också en fördel då de kan attrahera nya invånare som söker en annorlunda livsstil. För mer glest befolkade kommuner längre från större städer är det svårare att vända utvecklingen, men det gör det inte mindre angeläget att vidta åtgärder. Reformen kan påverka utvecklingen: de sammantagna effekterna av 1977 års satsning på regionala högskolor talar också för att denna reform minskade de geografiska klyftorna och bidrog till bättre möjligheter för ungdomar som växer upp långt från de traditionella universitetsstäderna.

Den symboliska dimensionen av det platsbaserade ressentimentet kräver särskild uppmärksamhet. Nationella politiker och medier behöver visa större förståelse för hur olika reformer och ny lagstiftning påverkar livet i olika delar av landet, men även förståelse för landsbygdens värden och bidrag till samhället. Detta kan ske på olika sätt. Exempel skulle kunna vara regelbundna "landsbygdsrundor" där beslutsfattare träffar lokala aktörer och att säkerställa att landsbygdsperspektiv systematiskt integreras i policyprocesser.

Slutligen visar resultaten på vikten av att stärka den lokala demokratin inom kommuner. Detta kan ske genom formaliserade mekanismer för områdesrepresentation i kommunfullmäktige, lokala medborgarråd med rådgivande funktioner, samt transparenta processer för lokalisering av olika former av samhällsservice och resursfördelning mellan olika delar av kommunen. Lokala partiers framväxt signalerar ett behov av demokratiska kanaler som bättre fångar upp platsspecifika intressen.

Dessa rekommendationer tar sin utgångspunkt i att geografiska spänningar i grunden handlar om både materiella skillnader och symboliskt erkännande. Framgångsrika interventioner måste därför kombinera ekonomiska verktyg med institutionella reformer som stärker landsbygdens röst i det demokratiska samtalet. Utan sådana åtgärder riskerar de geografiska spänningarna att förstärkas och undergräva den territoriella solidaritet som utgör grunden för en sammanhållen demokrati.

Vägar framåt

Forskningsprojektets resultat visar att frågan om geografisk samhällspolarisering även fortsättningsvis är högrelevant och att det är angeläget att följa den fortsatta utvecklingen. Det missnöje och ressentiment som har identifierats i delar av landet kan på sikt mycket väl leda till större politiska motsättningar mellan stad och land. Det är därför glädjande att forskargruppen har möjligheten att följa det urval som besvarade vår enkätundersökning 2022 genom nya enkäter och genom att studera deras livsval och utfallen därav i uppföljande registerstudier. Detta kommer att ge oss en bättre bild av utvecklingen av den politiska polariseringen mellan stad och land. Dessa uppföljningar kommer dessutom att kunna ge ny och bättre kunskap om i vilken grad människor i Sverige sorterar sig geografiskt utifrån politiska uppfattningar och attityder samt om de ändrar sina åsikter efter att ha hamnat i en ny miljö. Forskargruppen kommer att genomföra sådana studier från hösten 2025 och två år framåt i ett uppföljande projekt som också finansierats av LF forskningsstiftelse.

Projektgruppen har också fått finansiering från Uppdrag Landsbygd för att under våren 2026 arrangera ett symposium där inbjudna forskare från olika länder kommer att samlas och diskutera

policyverktyg för att mildra spänningar mellan stad och land. Förhoppningsvis kommer det att utmynna i nya samarbeten och konkreta förslag till åtgärder för att vitalisera områden med geografiska lägesnackdelar samt för att hålla samman territoriet.

Samtidigt är det värt att understryka att alldeles oavsett om skillnader i förutsättningar och livsvillkor mellan stad och land leder till motsättningar eller inte förtjänar dessa skillnader uppmärksamhet. Det handlar både om att följa utvecklingen över tid för att se om dessa skillnader fortsätter att öka och att finna sätt att hantera dem och om möjligt motverka dem. En reform som en del länder har vidtagit för att öka attraktionskraften i eftersatta områden är att införa ekonomiska frizoner där mer gynnsamma villkor för företagande råder. Delar av projektgruppen genomför ett mindre projekt där kunskapsläget om sådana frizoner inventeras. Det projektet har också finansierats av LF Forskningsstiftelse, och resulterat i en rapport (jfr. Bergh, Erlingsson & Wernberg, 2026) och även ytterligare ett projekt där forskargruppen kommer att studera kommuners administrativa kapacitet. Många mindre, glest befolkade kommuner rapporterar svårigheter att upprätthålla just den kapaciteten. Samtidigt finns i dag inga vedertagna mått på kommuners administrativa kapacitet. Syftet med projektet är att råda bot på den bristen.

Det finns ytterligare frågor som berör förhållandet mellan stad och land och mellan centrum och periferi som förtjänar uppmärksamhet. För att upprätthålla sammanhållningen i ett land behöver boende i olika landsdelar känna att deras områdens villkor är kända och att de får sin rättmätiga del av resurserna. Det handlar om politiska prioriteringar. Dessa politiska prioriteringar bör i sin tur vara baserade på ett gediget kunskapsunderlag om geografiska skillnader i livsvillkor och förutsättningar. Vår förhoppning är att även framöver kunna bidra med sådan kunskap.

REFERENSER

1. Ahlin, L., Andersson, M. & Thulin, P. (2018). "Human capital sorting: The "when" and "who" of the sorting of educated workers to urban regions." *Journal of regional science*, 58(3), 581–610.
2. Andersson, R. (2020). "Varför har Sverigedemokraterna sina starkaste fästen på landsbygden?", *Ekonomisk Debatt*, 48(5), 73–81.
3. Andreassen, F., Erlingsson, G. Ó. & Wallman Lundåsen, S. (2026). "From Single-Issue to Sustained Influence: Factors Driving the Endurance of Local Political Parties", *Local Government Studies*, 52(2), 416–441
4. Anton, T. J. (1969). "Policy-Making and Political Culture in Sweden." *Scandinavian Political Studies*, 4, 88–102.
5. Apfeld, B., Coman, E., Gerring, J. & Jessee, S. (2023). "Higher Education and Cultural Liberalism: Regression Discontinuity Evidence from Romania." *Journal of Politics*, 85(1), 34–48.
6. Autor, D. H., Dorn, D. & Hanson, G. H. (2013). "The China syndrome: Local labor market effects of import competition in the United States." *American Economic Review*, 103(6), 2121–2168.
7. Bennett, R. J. (1989). "Stimuli to administrative reform." i Bennet, R. J. (red.) *Territory and Administration in Europe*. London: Printer Publishers.
8. Berggren, H. (2013). *Moderna människor, gamla gemenskaper*. Stockholm: SKL Kommentus.
9. Bergh, A., Brandén, M. & Stjärnkvist, A. (2024). "Var bor Sveriges högutbildade och var kommer de ifrån?", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5), 919–932.
10. Bergh, A., Erlingsson, G. & Wernberg, J. (2026). *Olikhet för ökad likvärdighet? Stockholm: Länsförsäkringars forskningsstiftelse*.
11. Bergh, A. & Nordin, M. (2022). "Inkomstutveckling för människor från glesbygd och storstad", *Ekonomisk Debatt*, 50(1), 23–33.
12. Bishop, B. (2009). *The big sort: Why the clustering of like-minded America is tearing us apart*. Houghton Mifflin Harcourt.
13. Bjerke, L. & Mellander, C. (2017). "Moving home again? Never! The locational choices of graduates in Sweden", *The Annals of Regional Science*, 59(3), 707–729.
14. Bolet, D. (2021). "Drinking alone: Local socio-cultural degradation and radical right support – The case of British pub closures", *Comparative Political Studies*, 54(9), 1653–1692.
15. Bolet, D. (2022). "The janus-faced nature of radical voting: Subjective social decline at the roots of radical right and radical left support", *Party Politics*.
16. Brandén, M. (2013). "Couples' education and regional mobility—the importance of occupation, income and gender", *Population, Space and Place*, 19(5), 522–536.
17. Brandén, M., Haandrikman, K. & Birkelund, G. E. (2023). "Escaping one's disadvantage? Neighbourhoods, socioeconomic origin and children's adult life outcomes", *European Sociological Review*, 39(4), 601–614.
18. Camões, P., Erlingsson, G. Ó. & Tavares, A. (2025). "Crowding in Local Lists: Local Branches of National Parties and the Supply and Success of Local Lists", *Comparative European Politics*, 23, 946–965.
19. Carlberg Larsson, E., Wittberg, E. & Wallman Lundåsen, S. (2022). "Variations in Vaccination Uptakes: COVID-19 Vaccination Rates in Swedish Municipalities", *PLOS Global Public Health*, 2(10): e0001204.
20. Carrosio, G., Osti, G. & László, K. (2022). "The Chain of Equivalent Demands in the Rise of Rural Neo-Populism: Introduction to Special Issue", *Rural Sociology*, 87, 655–661.
21. Castles, F. G. (1976). "Policy Innovation and Institutional Stability in Sweden", *British Journal of Political Science*, 6(2), 203–216.
22. Crisaller, W. (1966/1933). *Central Places in Southern Germany*. Englewood: Prentice Hall. (English translation, first published in German 1933).

23. Christensen, D-A. (2005). "Senterpartierna i Norge och Sverige." i Demker, M. & Svåsand, L. (red). *Partiernas århundrade: Fempartimodellens uppgång och fall i Norge och Sverige*. Stockholm: Santérus.
24. Colantone, I. & Stanig, P. (2018). "The trade origins of economic nationalism: Import competition and voting behavior in Western Europe", *American Journal of Political Science*, 62(4), 936–953.
25. Cramer, K. J. (2016). *The politics of resentment: Rural consciousness in Wisconsin and the rise of Scott Walker*. University of Chicago Press.
26. Cremaschi, S., Rettl, P., Cappelluti, M. & De Vries, C. E. (2024). "Geographies of discontent: Public service deprivation and the rise of the far right in Italy", *American Journal of Political Science*. Early view online.
27. Cuadrado-Roura, J. R. (2023). "Population imbalances in Europe. Urban concentration versus rural depopulation", *Regional Science Policy & Practice*, 15(4), 713–716.
28. Dahlberg, M., Kohl, S. & Liang, C.-Y. (2024). "En analys av den geografiska inkomstjämligheten i Sverige 1991–2017", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5).
29. Dancygier, R., Dehdari, S. H., Laitin, D. D., Marbach, M. & Vernby, K. (2024). "Emigration and radical right populism", *American Journal of Political Science*, ajps.12852.
30. de Lange, S., van der Brug, W. & Hartevelde, E. (2022). "Regional resentment in the Netherlands: A rural or peripheral phenomenon?", *Regional Studies*, 1–13.
31. Demker, M. & Svåsand, L. (2005). "Den nordiska fempartimodellen: en tillfällighet eller ett fundament", i Demker, M. & Svåsand, L. (red). *Partiernas århundrade: Fempartimodellens uppgång och fall i Norge och Sverige*. Stockholm: Santérus.
32. Deppisch, L., Osigus, T. & Klärner, A. (2022). "How Rural is Rural Populism? On the Spatial Understanding of Rurality for Analyses of Right-Wing Populist Election Success in Germany", *Rural Sociology* 87, 692–714.
33. Diamond, R. & Gaubert, C. (2022). "Spatial sorting and inequality", *Annual Review of Economics*, 14(1), 795–819.
34. Erlingsson, G. Ó. (2008). "The Spatial Diffusion of Party Entrepreneurs: Explaining Party Formation in Sweden 1973–2002", *Political Geography* 28(8), 654–673.
35. Erlingsson, G. Ó. (2024). *Är sammanläggningar svaret på kommunsektorns utmaningar?* Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.
36. Erlingsson, G. Ó., Ödalen, J. & Wångmar, E. (2021). "How Coerced Amalgamations Thwart the Values of Local Self-government", *Urban Affairs Review* 57(5), 1226–1251.
37. Erlingsson, G. Ó., Öhrvall, R., Tavares, A.F. & Wittberg, E. (2025). "Close actions speak louder than distant words? The effect of local parties on voter turnout in Swedish local elections 1994–2018", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 35(1), 115–144
38. Erlingsson, G. Ó., Öhrvall, R. & Wallman Lundåsen, S. (2023). "Geographical tensions within municipalities? Evidence from Swedish local governments", *Rural Sociology*, 88, 1033–1068.
39. Erlingsson, G. Ó., Wänström, J. & Öhrvall, R. (2025). *Politik och förvaltning i svenska kommuner. Tredje, omarbetade upplagan*. Lund: Studentlitteratur.
40. Fiorina, M. P. & Abrams, S. J. (2008). "Political polarization in the American public", *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 11, 563–588.
41. Florida, R., Adler, P. & Mellander, C. (2018). "The city as innovation machine", i *Transitions in regional economic development*, 151–170. Routledge.
42. Gidron, N. & Hall, P. A. (2020). "Populism as a problem of social integration", *Comparative Political Studies*, 53(7), 1027–1059.
43. Gimpel, J. G. & Shaw, D. R. (2023). "Long Distance Migration as a Two-Step Sorting Process: The Resettlement of Californians in Texas," *Political Behavior*, 1–28.

44. Glaeser, E. L. & Gottlieb, J. D. (2009). "The wealth of cities: Agglomeration economies and spatial equilibrium in the United States," *Journal of Economic Literature*, 47(4), 983–1028.
45. Gröning, L. (2021). "Landsbygdens folk ropar ut sin frustration – i tomheten", *Expressen*, 2 september.
46. Haffert, L. & Mitteregger, R. (2023). "Cohorts and neighbors: Urban-rural conflict along the age gradient", *Electoral Studies*, 86, 102705.
47. Hansson, Kajsa, Gissur Ó Erlingsson & Gustav Tinghög (2026). "A Registered Report on Place-Based Resentment: Exploring Urban-Rural Tensions in Sweden", *Journal of Experimental Political Science*. 13(1), 108–122
48. Harteveld, E., van der Brug, W., De Lange, S. & van der Meer, T. (2022). "Multiple Roots of the Populist Radical Right: Support for the Dutch PVV in Cities and the Countryside", *European Journal of Political Research*, 61(2), 440–46.
49. Henning, M. & Eriksson, R. H. (2021). "Labour market polarisation as a localised process: Evidence from Sweden", *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 14(1), 69–91.
50. Henning, M., Westlund, H. & Enflo, K. (2023). "Urban–rural population changes and spatial inequalities in Sweden", *Regional Science Policy & Practice*, 15(4), 878–893.
51. Hochschild, A. R. (2018). *Strangers in their own land: Anger and mourning on the American right*. The New Press.
52. Huijsmans, T. (2022). "Place resentment in 'the places that don't matter': Explaining the geographic divide in populist and anti-immigration attitudes", *Acta Politica*, 1–21.
53. Huijsmans, T., Harteveld, E., van der Brug, W. & Lancee, B. (2021). "Are cities ever more cosmopolitan? Studying trends in urban-rural divergence of cultural attitudes", *Political Geography*, 86, 102353.
54. Huijsmans, T. & Rodden, J. (2024). "The Great Global Divider? A Comparison of Urban-Rural Partisan Polarization in Western Democracies", *Comparative Political Studies*, 00104140241237458.
55. Iammarino, S., Rodríguez-Pose, A. & Storper, M. (2019). "Regional inequality in Europe: Evidence, theory and policy implications", *Journal of Economic Geography*, 19(2), 273–298.
56. Isaksson, Z. (2023). "The political effects of rural school closures – Evidence from Sweden", *Journal of Rural Studies*, 100: 103009.
57. Jennings, W. & Stoker, G. (2016). "The Bifurcation of Politics: Two Englands", *The Political Quarterly*, 87(3), 372–382.
58. Johansson, L. (1983). "Kommunal servicevariation." i Strömberg, L. & Westerståhl, J. (red.), *De nya kommunerna*. Stockholm: Publica.
59. Karpestam, P., & Håkansson, P. G. (2021). "Rural boys, urban girls? The mystery of the diminishing urban-rural gender gap in Sweden," *Journal of Rural Studies*, 86, 282–297.
60. Kennan, J. & Walker, J. R. (2011). "The effect of expected income on individual migration decisions", *Econometrica*, 79(1), 211–251.
61. Keuschnigg, M., Mutgan, S. & Hedström, P. (2019). "Urban scaling and the regional divide", *Science Advances*, 5, eaav0042.
62. Klein, E. (2020). *Why We're Polarized*. New York: Simon & Schuster.
63. Lecoursonnais, M., Brandén, M. & Rosenqvist, E. (2025). "The Spatial Determinants of Academic Aspirations – Evidence from Sweden", *Population Space and Place*, 31: e70082.
64. Lin, C., Daoud, A., Brandén, M. (2025). "To what extent do disadvantaged neighbourhoods mediate social assistance dependency? Evidence from Sweden", *European Sociological Review*, 42(1), 1–18.
65. Lindskog, H., Dahlberg, S., Öhrvall R. & Oscarsson, H. (2024). "The Voter Next Door: Stigma Effects on Advance Voting for Radical Right Parties", *Political Studies*, 72(4), 1591–1608.

66. Luca, D., Terrero-Davila, J., Stein, J. & Lee, N. (2023). "Progressive cities: Urban–rural polarisation of social values and economic development around the world", *Urban Studies*, 004209802211483.
67. Mamonova, N. & Franquesa, J. (2020). "Right-Wing Populism in Rural Europe: Introduction to the Special Issue", *Sociologia Ruralis*, 60(4), 702–709.
68. Martinez-Gallardo, C., de la Cerda, N., Hartlyn, J., Hooghe, L., Marks, G. & Bakker, R. (2024). "Revisiting Party System Structuration in Latin America and Europe: Economic and Socio-Cultural Dimensions", *Party Politics*, 29(4), 780–792. repository.essex.ac.uk/32683/
69. Maxwell, R. (2020). "Geographic Divides and Cosmopolitanism: Evidence From Switzerland", *Comparative Political Studies*, 53(13), 2061–2090.
70. Munis, B. K. (2022). "Us Over Here Versus Them Over There...Literally: Measuring Place Resentment in American Politics", *Political Behavior*, 44(3) (September 2022), 1057–1078.
71. Mutgan, S., & Mijs, J. J. (2023). "Income Inequality and Residential Segregation in", *Sociological Science*, 10, 374–402.
72. Mutgan, S., Hedström, P., & Arvidsson, M. (2026). "Ethnic preferences, opportunity structures, and the school segregation process", *European Sociological Review*, 42(1), 72–86.
73. Newsham, N. & Rowe, F. (2023). "Understanding trajectories of population decline across rural and urban Europe: A sequence analysis", *Population, Space and Place*, 29(3), e2630.
74. Nielsen, P. (2003). *Kommunindelning och demokrati: Om sammanläggning och delning av kommuner i Sverige*. Uppsala: Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
75. Norris, P. & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.
76. Nyholt, N. (2023). "Left behind: Voters' reactions to local school and hospital closures", *European Journal of Political Research*.
77. Oscarsson, H., Bäckstedt, F., Cederholm Lager, A., Karlsson, R. & Solevid, M. (2024). *Väljarna och valet 2022*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
78. Oscarsson, H. & Holmberg, S. (2016). *Svenska väljare*. Stockholm: Wolters Kluwer.
79. Rickardsson, J. & Wallman Lundåsen, S. (2024). "Geografiska rötter och politiska vingar: Hur klass och områden formar och sorterar oss utifrån politiska preferenser", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 1005–1031.
80. Rodden, J. A. (2019). *Why cities lose: The deep roots of the urban-rural political divide*. New York: Basic Books.
81. Rosén, H. & Örstadius, K. (2016). "Klyftan mellan stad och land vår viktigaste fråga", *Dagens Nyheter*, 23 november. [dn.se/nyheter/sverige/professorn-klyftan-mellan-stad-och-land-var-viktigaste-fraga](https://www.dn.se/nyheter/sverige/professorn-klyftan-mellan-stad-och-land-var-viktigaste-fraga)
82. Röllicke, L. (2023). "Polarisation, identity and affect – conceptualising affective polarisation in multi-party systems", *Electoral Studies*, 85, 102655.
83. Sánchez-García, Á., Rodon, T. & Delgado-García, M. (2024). "Where has everyone gone? Depopulation and voting behaviour in Spain," *European Journal of Political Research*, 1475-6765.12702.
84. Scott, R. (2022). "Does university make you more liberal? Estimating the within-individual effects of higher education on political values", *Electoral Studies*, 77, 102471.
85. SOU 2020:8. *Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget*. Stockholm: Fritzes.
86. Steiner, N. D. (2023). "Generational change in party support in Germany: The decline of the Volksparteien, the rise of the Greens, and the transformation of the education divide", *Electoral Studies*, 86, 102706.

87. Stenbacka, S. & Cassel, S. H. (2024). "Planning for socially sustainable rural housing in Sweden", *Journal of Rural Studies*, 110, 103377.
88. Strijker, D., Voerman, G. & Turluin, I. (2015). *Rural Protest Groups and Populist Political Parties*. Amsterdam: Wageningen Academic Pub.
89. Stroppe, A.-K. (2023). "Left behind in a public services wasteland? On the accessibility of public services and political trust", *Political Geography*, 105, 102905.
90. SVT (2026). "Unik granskning: Statliga jobb ökar kraftigt – residensstäder vinnare och landsbygden förlorare." svt.se/nyheter/lokalt/varmland/unik-granskning-statliga-jobb-okar-kraftigt-residens-stader-vinnare-och-landsbygden-forlorare
91. Syssner, J. (2018). *Mindre många*. Årsta: Dokument Press.
92. Syssner, J. & Erlingsson, G. Ó. (2025). "Exploring the Influence of Rankings on Local Policy and Planning: The Role of the Confederation of Swedish Enterprise in Geographically Disadvantaged Municipalities", *Scandinavian Journal of Public Administration*, 29(2), 41–59.
93. Syssner, J. & Erlingsson, G. Ó. (2024). "Place-based Policies for the Periphery? Policies for Local Development in Sparsely Populated Areas in Northern Sweden", *Local Economy*, 38(8), 794–803.
94. Söderdahl, F. (2015). *Kommunala utjämningsystem i Norden: En jämförelse mellan landskapsandelssystemet och kommunala utjämningsystem i Finland, Sverige och Norge*. Mariehamn: Ålands landskapsregering.
95. Tavares, A. F., R. Raudla, & T. Silva. (2020). "Best of Both Worlds? Independent Lists and Voter Turnout in Local Elections", *Journal of Urban Affairs* 42(7), 955–974.
96. TT (2019). "Glesbygden fortsätter tappa invånare", *Aftonbladet*, 21 februari. aftonbladet.se/nyheter/a/wEqPpA/glesbygden-fortsatter-tappa-invanare
97. Vestin, E. (2018). *Sverigedemokraterna i den svenska geografin. Underlagsrapport till LO:s jämlikhetsutredning*. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige.
98. Wallman Lundåsen, S. (2025). "Subjective Distance to Public Institutions in Urban and Rural Contexts and Community Safety Concerns". *Territory, Politics, Governance*, 1–16
99. Wallman Lundåsen, S. (2024). "Rurality and Discontent: Unraveling the Context Effects of Living in Rural Districts in Local Elections on Support for Sweden Democrats", *Journal of Rural Studies*, 106, 103209.
100. Wallman Lundåsen, S. & Erlingsson, G. Ó. (2023a). "The Local Party Voter: A Localist Anti-establishment Voter?", *Electoral Studies*, 82, 102592–102592.
101. Wallman Lundåsen, S. & Erlingsson, G. Ó. (2023b). "Perceived Fairness of Intra-municipal cohesion politics: Does Place of Residence Affect Party Preferences", *Political Geography*, 107, 102994.
102. Wuthnow, R. (2013). *Small-town America: Finding community, shaping the future*. Princeton University Press.
103. Xie, Y., Gong, H., Lan, H. & Zeng, S. (2018). "Examining shrinking city of Detroit in the context of socio-spatial inequalities", *Landscape and Urban Planning*, 177, 350–361.
104. Öhrvall, R. (2021). "Centrum och periferi: Om definitioner, gränser och mått", manuskript presenterat vid CKS forskningsseminarium 11 mars 2021.
105. Öhrvall, R. (2024). *Ett delat Sverige? Om skillnader i livsvillkor, värderingar och åsikter mellan stad och land*. CKS-rapport 2023:5. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier.
106. Öhrvall, R., Erlingsson, G. Ó. & Wittberg, E. (2024). "Geografisk polarisering i röstningsbeteende: Nationella och lokala skillnader." *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5), 983–1004.

BILAGA 1. PUBLIKATIONER

Accepterade och publicerade artiklar med peer review

1. Hansson, Kajsa, Gissur Ó Erlingsson & Gustav Tinghög (2026). "A Registered Report on Place-Based Resentment: Exploring Urban-Rural Tensions in Sweden", *Journal of Experimental Political Science*, 13(1), 108–122.
2. Andreassen, Felicia, Gissur Ó Erlingsson & Susanne Wallman Lundåsen (2026). "From Single-Issue to Sustained Influence: Factors Driving the Endurance of Local Political Parties", *Local Government Studies*, 52(2), 416–441. Camões, Pedro, Gissur Ó Erlingsson & António Tavares (2025). "Crowding in Local Lists: Local Branches of National Parties and the Supply and Success of Local Lists", *Comparative European Politics*, 23, 946–965.
3. Lecoursnais, Maël, Maria Brandén & Erik Rosenqvist (2025). "The Spatial Determinants of Academic Aspirations – Evidence from Sweden", *Population Space and Place*, 31: e70082.
4. Syssner, Josefina & Gissur Ó Erlingsson (2025). "Exploring the Influence of Rankings on Local Policy and Planning: The Role of the Confederation of Swedish Enterprise in Geographically Disadvantaged Municipalities", *Scandinavian Journal of Public Administration*, 29(2), 41–59.
5. Lin, Cheng, Adel Daoud & Maria Brandén (2025). "To what extent do disadvantaged neighbourhoods mediate social assistance dependency? Evidence from Sweden", *European Sociological Review*, 42(1), 1–18.
6. Wallman Lundåsen, Susanne (2025). "Subjective Distance to Public Institutions in Urban and Rural Contexts and Community Safety Concerns". *Territory, Politics, Governance*, 1–16.
7. Erlingsson, Gissur Ó, Richard Öhrvall, António F. Tavares & Emanuel Wittberg (2025). "Close actions speak louder than distant words? The effect of local parties on voter turnout in Swedish local elections 1994–2018", *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 35(1), 115–144.
8. Erlingsson, Gissur Ó, Jonas Klarin & Eva Mörk (2024). "Does Size Matter? Evidence from Municipal Splits", *Journal of Regional Science*, 64: 700–731.
9. Wallman Lundåsen, Susanne (2024). "Rurality and Discontent: Unraveling the Context Effects of Living in Rural Districts in Local Elections on Support for Sweden Democrats", *Journal of Rural Studies*, 106: 103209.
10. Lindskog, Hilma, Stefan Dahlberg, Richard Öhrvall & Henrik Oscarsson (2023). "The voter next door: Stigma effects on advance voting for radical right parties", *Political Studies*, 72(4): 1591–1608.
11. Erlingsson, Gissur Ó, Richard Öhrvall & Susanne Wallman Lundåsen (2023). "Geographical tensions within municipalities? Evidence from Swedish local governments", *Rural Sociology*, 88: 1033–1068.
12. Wallman Lundåsen, Susanne & Gissur Ó Erlingsson (2023). "Perceived Fairness of Intra-municipal cohesion politics: Does Place of Residence Affect Party Preferences", *Political Geography*, 107: 102994.
13. Isaksson, Zeth (2023). "The political effects of rural school closures – Evidence from Sweden", *Journal of Rural Studies*, 100: 103009.
14. Wallman Lundåsen, Susanne (2023). "Engagement in Civil Society and Different Forms of Social Trust in the Aftermath of the European Refugee Crisis", *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 52(1): 243–259.

15. Wallman Lundåsen, Susanne & Gissur Ó Erlingsson (2023). "The Local Party Voter: A Localist Anti-establishment Voter?", *Electoral Studies*, 82: 102592–102592.
16. Brandén, Maria, Karen Haandrikman & Gunn Elisabeth Birkelund (2022). "Escaping one's disadvantage? Neighbourhoods, socioeconomic origin and children's adult life outcomes", *European Sociological Review*, 39(4): 601–614.
17. Carlberg Larsson, Elis, Emanuel Wittberg & Susanne Wallman Lundåsen (2022). "Variations in Vaccination Uptakes: COVID-19 Vaccination Rates in Swedish Municipalities", *PLOS Global Public Health*, 2(10): e0001204.

Artiklar granskade av redaktionsråd eller motsvarande

1. Syssner, Josefina & Gissur Ó Erlingsson (2024). "Place-based Policies for the Periphery? Policies for Local Development in Sparsely Populated Areas in Northern Sweden", *Local Economy*, 38(8), 794–803.
2. Erlingsson, Gissur Ó., Susanne Wallman Lundåsen & Richard Öhrvall (2024). "Introduktion till specialnummer om polarisering mellan stad och land", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 889–900.
3. Bergh, Andreas, Maria Brandén & Alba Stjärnkvist (2024). "Var bor Sveriges högutbildade och var kommer de ifrån?", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 919–932.
4. Davidsson, Simon & Kalle Ekholm (2024). "Sveriges politiska landskap: Sambandet mellan tillgång till samhällsservice och partival", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 1033–1061.
5. Rickardsson, Jonna & Susanne Wallman Lundåsen (2024). "Geografiska rötter och politiska vingar: Hur klass och områden formar och sorterar oss utifrån politiska preferenser", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 1005–1031.
6. Öhrvall, Richard, Gissur Ó Erlingsson & Emanuel Wittberg (2024). "Geografisk polarisering i röstningsbeteende: Nationella och lokala skillnader", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 126(5): 983–1004.
7. Bergh, Andreas & Martin Nordin (2022). "Inkomstutveckling för människor från glesbygd och storstad", *Ekonomisk Debatt*, 50(1): 23–33.
8. Övriga vetenskapliga och populärvetenskapliga publikationer
9. Nordin, Martin & Andreas Bergh (2025). "Income and Employment for Immigrants and Immigrant-Dense Neighbourhoods in Sweden 1998–2022". IFN Working Paper nr 1540. Stockholm: Institutet för Näringslivsforskning.
10. Bergh, Andreas, Henrik Hällersfors, Joacim Tåg, Thomas Åstebro (2024). *Demokratisering och decentralisering av högskolan: En utvärdering av 1977 års svenska högskoleexpansion*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS).
11. Erlingsson, Gissur Ó & Jörgen Ödalen (2024). *Små kommuner och det lokala självstyrets värden: Elitattityder till kommunsammanläggningar och alternativa strategier för att möta de små kommunernas utmaningar*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.
12. Erlingsson, Gissur Ó (2024). *Är sammanläggningar svaret på kommunsektorns utmaningar?* Stockholm: Sveriges Kommuner och Regioner.
13. Erlingsson, Gissur Ó (2024). "Kommunreformer – 25 år senare", essä skriven för Ohlininstitutet.
14. Öhrvall, Richard (2023). *Ett delat Sverige? Om skillnader i livsvillkor, värderingar och åsikter mellan stad och land*. Rapport 2023:5. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier.
15. Erlingsson, Gissur Ó (2023). *Spelet om kommunstrukturen*. IKOS Skriftserie. Linköping: Linköpings universitet.
16. Erlingsson, Gissur Ó, Richard Öhrvall, Susanne Wallman Lundåsen & Arvid Zerne (2021). *Centrum mot periferi? Om missnöje och framtidstro i Sveriges olika landsdelar*. Rapport 2021:4. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier.

Inskickade till tidskrifter och under granskning

1. Bergh, Andreas, David Sandberg & Emanuel Wittberg (under review). "Rural Retrenchment and Marginalization in Sweden? Evidence from Employment Registers and Survey Data".
2. Bergh, Andreas, Henrik Hällersfors, Joacim Tåg, Thomas Åstebro (under review). "Ability, Not Heritage: Why Expanding University Access Often Fails to Narrow Intergenerational Educational Gaps".

BILAGA 2. GENOMFÖRDA AKTIVITETER

Egna konferenser och workshops

Under projektperioden har projektmedlemmarna årligen anordnat referensgruppsmöten. Referensgruppen har bestått av forskare och praktiker. I anslutning till dessa möten har projektet även anordnat workshops till vilka forskare från svenska och utländska lärosäten har bjudits in. De två första tillfällena anordnades sådana referensgruppsmöten och workshoppar i Norrköping: 26–27 augusti 2021 och 18–19 augusti 2022. Vid det tredje tillfället var vi i Lund och Malmö, 17–19 augusti 2023.

Under 2024 anordnades en workshop i Norrköping, 15–16 mars, med forskare som medverkade i det särskilda temanummer av Statsvetenskaplig tidskrift för vilket tre medlemmar av projektgruppen var redaktörer. Samma år anordnades även en större publik konferens i Stockholm i samarbete med Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS), vilket skedde den 29 augusti. Konferensen modererades av Gissur Ó Erlingsson och Richard Öhrvall presenterade forskningsresultat från projektet. Dessutom bidrog Katherine Cramer, professor i statsvetenskap vid University of Wisconsin-Madison och chef för Morgridge Center for Public Service, och Gerry Stoker, professor i statsvetenskap vid University of Southampton, med presentationer. Resultaten kommenterades av Erik Slottner, civilminister, och Terese Bengard, verksamhetschef på Hela Sverige ska leva.

År 2025 anordnade Länsförsäkringars Forskningsstiftelse en lansering av tidigare nämnda temanummer, vilket skedde i Stockholm den 20 februari. Temanumret innehöll bidrag från samtliga projektmedlemmar (se appendix 1) och utgjorde en populärt orienterad sammanfattning av projektets olika delstudier. Temanumret innehöll även bidrag från andra än projektmedlemmarna och tillförde på så vis analyser av yrkeshögskolornas roll, en jämförelse mellan utvecklingen i Norge och Sverige, en analys av migranternas boende på landsbygd över tid, polariseringen bland kommunpolitiker samt en detaljerad analys av utvecklingen av inkomstjämlighet i Sverige för olika geografiska indelningar.

Referensgruppsmötena har inneburit tillfällen att diskutera projektets prioriteringar och vägval och där har många värdefulla inspel kommit. Vid workshopparna har olika artikelmanus avhandlats, både sådana skrivna av projektmedlemmar och av inbjudna forskare. Bland forskare som deltagit vid dessa tillfällen finns bland andra: Hanna Bäck (Lunds universitet), Jan Amcoff (Uppsala universitet), Jo Saglie (Institutet för samhällsforskning), Matz Dahlberg (Uppsala universitet), Twan Huijsmans (University of Amsterdam), David Karlsson (Göteborgs universitet), António Tavares (Universidade do Minho i Portugal), Jonas Stein (Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet) och Louise Skoog (Umeå universitet). Utöver detta har projektet haft en rad interna workshoppar för att diskutera projektet och olika tänkbara studier.

Nationella och internationella vetenskapliga konferenser

Under projektperioden har medlemmar av projektet presenterat forskningsresultat i form av artikelmanus vid olika vetenskapliga konferenser. Det har varit ett sätt att dels sprida forskningsresultat, dels få kommentarer till manus i syfte att förbättra dem inför att de skickas in till vetenskapliga tidskrifter.

Projektmedlemmar har bland annat presenterat artikelmanus vid olika nationella och internationella konferenser. Det innefattar: Midwest Political Science Association Conference (MPSA) i USA (2022, 2023, 2024), Trustgovs konferens om tillitens och missnöjets politiska geografi (2021), seminarium om politiskt beteende vid European University Institute (EUI, 2021), Statsvetenskapliga förbundets årliga konferens (Swepsa, 2023). Till det kommer att projektledare Gissur Ó. Erlingsson har tagit initiativ till en arbetsgrupp och en session inom ramen för den europeiska statsvetarorganisationens

(ECPR) konferenser, ECPR General Conference (2024) och ECPR Joint Sessions (2025), där resultat från projektet har presenterats. Han gjorde samma sak, organiserade en arbetsgrupp på projekttemat, för den Nordiska kommunforskarkonferensen (Norkom) år 2022.

Resultat från projektet har även presenterats vid en rad tillfällen vid olika seminarier och liknande som anordnats av olika lärosäten och forskningsinstitut. Det innefattar Centrum för kommunstrategiska studiers forskningsseminarium, Karlstads universitet, Mälardalens universitet, Mittuniversitetet och Sveriges Lantbruksuniversitet.

Andra konferenser och seminarier

Att frågorna som undersökts i projektet har rönt intresse syns genom att projektgruppens forskare har blivit inbjudna att delta i en rad konferenser och seminarier som riktats till specifika målgrupper eller en bredare allmänhet. Dessa tillfällen har varit värdefulla på flera olika sätt, dels genom att projektet fått möjlighet att få sprida forskningsresultaten till en bredare grupp intressenter, dels att deltagare bidragit med värdefulla kommentarer och inspel.

Exempel på konferenser där projektmedlemmar deltagit med presentationer och inspel är konferensen Mötesplats social hållbarhet i Örebro 2022 (anordnad av SKR och Folkhälsomyndigheten), Länsförsäkringars arrangemang Forskardygnet i Vadstena 2022, SKR:s Demokratidag 2024 och Landsbygdsriksdagen 2024. Projektmedlemmar har även deltagit vid andra större publika arrangemang anordnade av Länsförsäkringar Forskningsstiftelse, bland annat Framåtblick Sverige (2021), Framåtblick Debatt (2023), liksom stiftelsens arrangemang under Almedalsveckan (2023). Till detta ska läggas de två större symposierna (2023, 2024) som forskningsprojektet har organiserat i nära samarbete med forskningsstiftelsen där ledande internationella forskare har presenterat aktuella forskningsrön och fört samtal med politiker, tjänstemän och civilsamhällesorganisationer om forskningsresultatens relevans för svenska samhällsproblem.

Här ska även nämnas att projektmedlemmarna blivit inbjudna som presentatörer i en lång rad sammanhang, bland annat för Skolverkets skolchefsutbildning 2021, Åtvidabergs kommuns kommunledningsgrupp 2021, Tillväxtverket 2021, Centerns kommundagar 2022, Socialdemokraternas valanalysgrupp 2023, Ålands "landskapsregering" 2023, Ödeshögs kommun 2024, Landsbygdsriksdagen 2024 samt i Almedalen 2023, kommunnätverket "Healthy Cities" (både 2024 och 2025), SKR:s beredning "Välfärd i hela landet" (både 2024 och 2025), Nordregios seminarier 2025, nätverk för bibliotekarier i Västernorrland, Västerbotten och Jämtland 2025.

Medverkan i medier

Under hela projektperioden har det funnits ett stort medieintresse för de frågor som studeras i projektet, i synnerhet efter 2022 års val. Medlemmar i projektet har medverkat i olika nyhetsinslag i bland annat Sveriges Radios program Studio Ett och Godmorgon världen, SVT:s Aktuellt och, TV4-morgon, TV4-nyheterna samt regionala nyhetsprogram på Sveriges Radio P4 och SVT. Dessa nyhetsinslag har bland annat berört skillnader i livsvillkor, politiskt deltagande och partival mellan stad och land. Resultat från projektet har även lyfts fram i olika tidningar, såsom Altinget, Dagens Samhälle, Kommunal Ekonomi och Dagens Nyheter.

Denna rapport sammanfattar en omfattande studie om samhällspolarisering i Sverige. Projektet studerade de geografiska skillnaderna mellan centrum och periferi, både nationellt och lokalt, det vill säga inom kommuner. För att bättre förstå dessa skillnader utvecklade projektet nya – och mer relevanta – mått på centrum och periferi samt undersökte de kausala effekterna av olika händelser, såsom hur nedläggningar av skolor, osv, påverkar människors benägenhet att bo kvar på landsbygden, politiskt deltagande, osv.

Författare

Gissur Ó Erlingsson är professor i statsvetenskap vid Linköpings universitet.

Richard Öhrvall är doktor i statsvetenskap och lektor vid Linköpings universitet.

Susanne Wallman Lundåsen är docent i statsvetenskap och biträdande professor vid Linköpings universitet.

Andreas Bergh är docent i nationalekonomi på nationalekonomiska institutionen, Lunds universitet, samt verksam vid Institutet för Näringslivsforskning, Stockholm.

Maria Brandén är professor i analytisk sociologi och föreståndare för Institutet för Analytisk Sociologi vid Linköpings universitet.

Gissur Erlingsson

gissur.erlingsson@liu.se

Richard Öhrvall

richard.ohrvall@liu.se

Susanne Wallman Lundåsen

susanne.wallman.lundasen@liu.se

Andreas Bergh

andreas.bergh@nek.lu.se

Maria Brandén

maria.branden@liu.se

Rapporten är ett resultat av det av LF Forskningsstiftelse finansierade projektet "Ett polariserat samhälle? Hur nationell och lokal urbanisering formar Sverige"

LF Forskningsstiftelse stödjer oberoende forskning vid svenska universitet, högskolor och forskningsinstitut. Forskningsfinansiering är en av delarna i Länsförsäkringars engagemang för ett tryggt och livskraftigt lokalsamhälle.

[LF.se/forskning](https://www.lf.se/forskning)

